

VESELÝ VÝLET®

KRKONOŠE / 40

LÉTO 2013

Trutnovský fotograf Adolf Lehmann rozmístil horaly před deskovým fotoaparátem na dřevěném stativu v roce 1901, aby pořídil působivou reklamní fotografii hostince Wenzela Hintnera na Růžohorkách. Jediným cizincem na snímku je chlapec v turistickém obleku se slamákem a hůlkou, který jistě prožil jiné dětství než místní kluk, co sem z Velké Úpy právě vynesl zásoby jídla a konev na vodu. O pár let později na dřevěné krosně unese stokilový sud s pivem stejně jako zachycený horský nosič stoupající do České boudy na Sněžce. Při letní návštěvě Růžohorek tu najdete horské hospodářství a v chalupě z fotografie pod současným jménem Děčínská bouda zajímavý hostinec s dobrou kuchyní a obsluhou v dobovém ustrojení. Kolem vede nově otevřená Cesta nosičů, po původní trase z Velké Úpy na Sněžku si vyzkoušíte vynesení nákladu na dřevěné krosně. Na další zajímavá místa v našich horách vás pozveme prostřednictvím následujících stránek.

Z	Galerie, informační centrum a pension Veselý výlet	str. 2 – 3
D	Horní Maršov	str. 4 – 6
	Pec pod Sněžkou	str. 8 – 11
A	Malá Úpa	str. 12 – 13
	Mapa východních Krkonoš	uprostřed
R	Janské Lázně	str. 16 – 17
M	Doporučujeme osvědčené služby	str. 7, 18 – 19
	Žacléř	str. 20 – 21
A	Servis pro boudaře	str. 23
	Krkonošský národní park	str. 24 – 25
	Historický adresář	str. 26 – 27

Hradní síň památníku Bertholda Aichelburga si v lesním hrádku otevřete vypůjčeným klíčem v informačních centrech Veselý výlet.

V Muzeu Vápenka v Horních Albeřích poznáte příběhy z Albeřic a Lysečin, zabaví se tu i vaše děti.

Ještě do 15. července uvidíte v galerii Veselý výlet v Peci výstavu obrazů Inspirace Sněžkou.

V informačních centrech Veselý výlet si vyberete originální památku na pobyt v Krkonoších nebo kvalitní dárek pro přátele.

Vstupenky do historického dolu Kovárna si koupíte jen v informačním centru Veselý výlet v Peci pod Sněžkou.

Při pobytu v pensionu Veselý výlet v Temném Dole využijete k posezení s rodinou či přáteli prostornou halu.

Veselý výlet vznikl před jednadvaceti lety z potřeby představit hostům Krkonoš náš kraj a nabídnout zajímavý, pokud možno neotřelý program. Věříme, že zaujme i nové návštěvníky. Velmi si vážíme uznání od věrných a mnoholetých hostů Krkonoš, kteří už Obřím dolem prošli dvacetkrát a snad i trochu s inspirací od nás v kraji pod Sněžkou nacházejí nová místa a zážitky. Od několika jsme dostali poděkování třeba za navedení na čtyři nezačené traily (VV 32/2009). Mnozí šli poprvé v životě v Malé Úpě ze Lviho dolu po Biskupském chodníku k Jelence a po výstupu na Sněžku se do Spáleného Mlýna vrátili Messnerovým dolem. V Peci jsme vás upozornili na netradiční výstup Růžovým dolem kolem Prckovy boudy na Růžohorky. Orientačně náročný zůstal okruh z Janských Lázní Klausovým dolem na Pardubické boudy s přechodem vrcholu Světla hory a sestupem kolem Modrých kamenů. Oblíbený trail z Temného Dolu osadou Honzův Potok k lesnímu hrádku Aichelburg jsme nakonec raději vyznačili směrůvkami. Stejně jako cesta Klausovým dolem byla trasa v dolní části úplně zničená červnovou povodní a projdou tudy zatím jen otrlí turisté. V informačních centrech nabízíme desítky různých map Krkonoš, náročným hostům doporučujeme nejpodrobnější z nakladatelství ROSY a Kartografie HP. Zkušební kartografové Jiří Rohlík a Jan Prášil popsané traily zakreslili do map a tím začal jejich vlastní život. Jen dva mnoholetí čtenáři, a dovolíme si říci přátelé Veselého výletu, nám „zpřístupnění“ málo známých míst vyčetli. Snad chtěli, aby zůstala jen pro zasvěcené, ale z naší zkušenosti víme, že se do takových lokalit vydávají jen ohleduplní milovníci krkonošské přírody. Věříme, že podobnou inspiraci k návštěvám méně známých míst Krkonoš jsou zachráněné a obnovené památky kulturního dědictví a v neposlední řadě příběhy lidí. Námět k výpravě na zajímavé místo najdete i v informačních centrech Veselého výletu třeba na vystavených zvětšených historických fotografiích s povědomými a přitom proměněnými místy. Jinou inspiraci jsou krkonošské fotografie od Karla Hníka, Jindřicha Hradila, Břetislava Marka, Petra Tomana a především mistra Jiřího Havla často z míst, kam se ani nemůžete sami dostat. Náladu hor vystihují akvarely Františka Kalenského, olejové malby Lenky Paulů nebo Elišky Benýškové.

Pension Veselý výlet v Temném Dole je obklopený horskou přírodou i kulturními památkami. Hosté s námi konzultují svůj program, který jim obohatíme o další náměty. Inspiraci přináší i samotný historický dům plný obrazů, fotografií a dokumentů nejen z Krkonoš. Dobře vybavené pokoje, připojení k internetu Wi-Fi, sauna, vířivka, velká hala s kuchyňkou v moderní přístavbě i bohaté snídaně jsou samozřejmostí. Do pensionu přijíždějí skupiny přátel, kteří stejně jako rodinná setkání využívají prostornou halu. Díky spojovací chodbě mezi oběma domy neomezují hlukem další hosty a nikdo neruší jejich zábavu. Před domem zastavují letní i zimní turistické a lyžařské autobusy, ubytování hosté celoročně zaparkují i na parkovišti u infocentra v Peci. Ceník a informace o nabídce dalších služeb spojených s Veselým výletem najdete na webových stránkách.

Informační centra a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou nebo v Temném Dole usnadní a zpříjemní váš pobyt ve východních Krkonoších. Vypůjčíte si klíče od lesního hrádku Aichelburg i od Muzea Vápenka v Horních Alberčích. Najdete tu novinky z regionu, bezplatné informační materiály, mapy Krkonoš a okolí,

Před sto deseti lety přivedla mladé poutníky na Liščí horu touha spatřit kraj pod Sněžkou, stejně jako oni stoupáme na hřebeny Krkonoš, abychom prožili radost z pobytu v horské přírodě.

průvodce, pohlednice se známkami, české a německé knihy včetně dětských. Pro sběratele máme turistické vizitky, známky, odznaky, nálepky, štítky na hole a jiné drobnosti. Před cestou domů tu koupíte originální dárky a suvenýry, obrázky, fotografie a oblíbené figurky a loutky Krakonoše, sbírkové kameny, přívěsky, trička připomínající návštěvu Krkonoš. V Temném Dole si můžete objednat kopie dobových fotografií Krkonoš po výběru z našeho velkého archivu. Veselý výlet připravil dárkovou Čokoládu ze Sněžky s výtvarně zpracovanými obaly od několika autorů, které si můžete prohlédnout i na facebooku. Kvalitní česká čokoláda je buď sedmdesátiprocentní, nebo sladká mléčná. Oblíbené jsou krkonošské bylinné, medoviny, čajové směsi a léčivé nápoje. Vedle běžných informací vám pomůžeme s přípravou programu či výběrem ubytování v údolí pod Sněžkou. Po celou provozní dobu je v Peci pod Sněžkou přístupný veřejný internet. Informační centra doplňují směnárny. Starší vydání Veselého výletu si můžete přečíst na našich webových stránkách, zbylé tištěné nabízíme v Temném Dole.

Galerie Veselý výlet je součástí obou informačních center. Aktuální i minulé autorské výstavy v Peci pod Sněžkou jsou představené na webových stránkách. Po výstavě obrazů Inspirace Sněžkou ze sbírky Františka Vambéry, Petra Hromátky, Krkonošského muzea Vrchlabí a Veselého výletu představíme ve dnech 15. až 22. července 2013 upoutávku na výstavu v souvislosti s připomenutím výročí 500 let města Kowary.

Informační centrum, galerie, směnárna a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou čp. 196, tel. 499 736 130.

Informační centrum, galerie, směnárna a pension Veselý výlet v Temném Dole čp. 46, Horní Maršov, PSČ 542 26, tel. 499 874 298. Jsou otevřena denně od 8.30 do 18 hodin. Domluvíte se i německy a anglicky. Aktuality najdete i na facebooku Veselého výletu.

Pension Veselý výlet v Temném Dole nabízí ubytování se snídaní ve dvou a třílůžkových pokojích a apartmá, telefonická rezervace v infocentru, podrobnosti o ubytování v pensionu najdete na webových stránkách nebo vám je pošleme na požádání poštou.

E-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

Dva roky od vzniku Sboru dobrovolných hasičů Maršova si v létě 1875 sedmnáct zakladatelů pořídilo společnou fotografii.

August Jarski tehdy s největším plnovousem stál zcela vzadu.

Při oslavách 60. výročí sboru 23. července 1933 dostal před stovkami přítomných občanů a hostů medaili jako poslední žijící zakladatel.

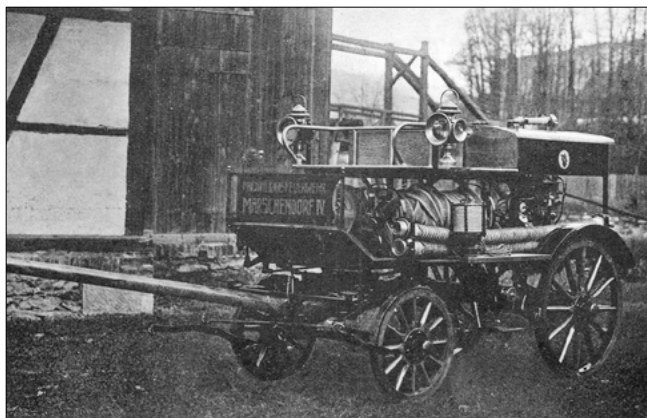
Sbor dobrovolných hasičů Horního Maršova naplánoval oslavu 140. výročí svého založení na 1. červen. Od rána pršelo, i tak přišlo hodně lidí shlédnout ukázky hasičské techniky, předvedení různých typů zásahů a večer na taneční zábavu s vystoupením tří kapel. Do programu se zapojily další složky integrovaného záchranného systému a především kolegové z okolních sídel. Nová špičková hasičská auta předvedli dobrovolní hasiči z Pece pod Sněžkou, Špindlerova Mlýna, Svobody nad Úpou a Mladých Buků, s další technikou přijeli z Trutnova, Žacléře, Malé Úpy, Čisté, Pilníkovy a Dolní Kalné. Atraktivní bylo přistání vrtulníku, svou připravenost prezentovala také Horská služba, zdravotní záchranáři a policie. I přes stále silící déšť nikdo netušil, že se všichni jen o pár hodin později sejdou u opravdových zásahů. Půlnoční ohňostroj jako vrchol maršovské oslavy plynule přešel v blesky přicházející bouře. Během noci a rána spadlo ve východních Krkonoších extrémní množství vody, v oblasti Maršova za čtyřicet hodin naměřili 122,6 mm srážek. Rozvodněné přítoky Úpy a Labe s tropickou intenzitou propláchly menší údolí a způsobily sesuvy půdy. Dobrovolní hasiči už v noci uvolňovali zatarasené mosty, budili spící občany, organizovali přeparkování sesuvy ohrožených automobilů, vraceli vybočené potoky zpět do koryt, odvodnili zatopené náměstí. Policie uzavřela hlavní silnici. Hasiči usilovně hledali v rozvodněném Lysečinském potoce zraněného boudaře. Toho smetla voda i s kusem louky při pokusu o záchranu uvázané kozy. Našli jej o stovky metrů níže, po ošetření odlétl z nepřístupných Lysečin přivolaným vrtulníkem. Hasiči z Maršova a později i z Pece čerpali vodu také u zatopeného Veselého výletu v Temném Dole, čímž pomohli minimalizovat škody v redakci a archivu starších výtisků sezónních novin. Tím se letní vydání opozdilo jen o týden. V okolních obcích byla situace stejně dramatická. Výraznější připomenutí 140 let práce dobrovolných hasičů si v Maršově nemohli představit.

Částečně z popudu monarchie a především v důsledku formování občanské společnosti jako nositelky pokroku v druhé polovině 19. století vznikly vedle sportovních, hudebních, turistických, vlasteneckých a mnoha jiných spolků sbory dobrovolných hasičů. V Horním Maršově vážení občané založili jednotně vystrojený a ruční pumpou vybavený sbor v roce 1873, v tehdy samostatné obci Albeřice roku 1882 a v Lysečínách o čtyři roky později. Svůj sbor měla i obec Temný Důl. Největší požár zakladatelé maršovského

sboru dobrovolných hasičů zažili v noci z 16. na 17. května 1887, kdy blesk zapálil přádelnu Inu v Temném Dole. S tehdejšími vybavením mnoho nezmohli. Jinou prověrkou byly záchranné práce při velké povodni z 29. na 30. července 1897. Tehdy hasičský sbor vedl obecní radní a sládek maršovského pivovaru Josef Hanke. Vrchním komandantem, dnes bychom řekli velitelem výjezdni jednotky, byl obchodník a starosta obce Maršov IV. Johann Pfluger. I proto měl sbor zastání při jednání obecní rady. Radním byl až do roku 1909 také zakládající člen sboru hostinský a řezník z Lysečinské ulice čp. 12 August Jarski. Zemřel ve velké věčnosti jako poslední ze zakladatelů v dubnu 1935. Po Josefu Hankovi roku 1910 převzal vedení sboru úředník maršovské spořitelny Josef Möldner, jehož otec Karl leží na první společné fotografii z roku 1875 vepředu vpravo. Jeho nástupce Franz Brunecker stál před velkým úkolem, vybavit sbor vysokotlakou benzinovou stříkačkou. Maršov ji získal po velkém úsilí až v roce 1927 za přispění řady sponzorů. Ze šestatřiceti tisíc korun zaplatily obce Maršov III. a IV. jen sedm tisíc, další tisícové částky věnovala místní požární pojišťovna, okresní úřad, Rudolf Czernin-Morzin za maršovské panství a státní hasičský fond. Stokorunovými částkami přispěly místní firmy jako Dixova brusírna dřeva, přádelna Kluge, papírna Eichmann, obchodník Gottstein, pivovary Trutnov a Rudník, i někteří hospodáři. Podstatný zbytek doplatila zvonářská firma Herold z Chomutova, u které si čtyři roky zpátky farní obec Maršov objednala nové zvony.

První maršovské kino hostil společenský sál založený už roku 1856 Bertholdem Aichelburgem spolu s přestavěným pivovarem a prvním hotelem v údolí. Během druhé světové války bylo málo diváků a tak podle účastníků posledního promítání Heleny Müllerové a Klause Richtera kvůli vytápění rozpůlili hlavní místnost a promítací kabinu provizorně přesunuli do dřevěné přístavby. Toho večera 21. října 1942 si prochlady promítač přitápěl provizorním topením. Po představení vzplály celuloidové filmy a od nich sál. Většina hasičů byla na frontě, podle dobových fotografií s ohněm bojovali především veteráni. Shořel unikátní krov sladovny a celý hotel Brauhof. Hasiči zachránili jen dodnes chátrající varnu a administrativní část. Od té doby v obci není společenský sál.

Zbylí starousedlíci a noví osídlenci obnovili sbor dobrovolných hasičů už na podzim 1945. Vybavení nebylo na dobré úrovni, zdě-

Společnou barevnou fotografii si pořídili hasiči před maršovským zámek až v létě 2001. Jejich předchůdci získali vysokotlakou stříkačku v roce 1927, současníci na nový požární vůz zatím čekají.

děnou přenosnou benzinovou stříkačku převáželi ve velké sanitce Dodge po americké armádě. Když třeba za velkých mrazů koncem šedesátých let hořely sklady hned vedle nové hasičárny, místním se nepodařilo stříkačku zprovoznit. Po přestavbě zbrojnice v roce 1973 konečně dostali pojízdnou cisternu na nákladáku sovětské výroby ZIL. K požárům jezdili sice pomalu, zato vyjeli téměř všude. Cisternu na voze Škoda 706 z počátku osmdesátých let mají dodnes, i přes důkladnou přestavbu v roce 2006 je hasičským veteránem. Dlouhých osmačtyřicet let sbor vedl Adolf Semerák. Na horských boudách působil jako požární preventista, proto měl přezdívku Áda Minimax. V roce 1993 se do Maršova připojil profesionální hasič Ladislav Licek a systematickou práci s mládeží vytvořil jeden z nejlepších sborů dobrovolných hasičů v regionu. Symbolem přeměny požárníků, kteří sešikovani chodili společně k „volbám“ v době totality, v moderní sebevědomý Sbor dobrovolných hasičů Horní Maršov bylo přihlášení se k zakladatelům z roku 1873 a obnova praporu s heslem „Bohu ku cti, bližnímu ku pomoci, obci a vlasti své ku slávě“. Láďa Licek dokázal vedle veteránů do záchranné jednotky brzy začlenit mladé kluky i holky plné energie a schopnosti absolvovat potřebné kurzy a zkoušky. Ze tří desítek mladých vzešel i dnešní velitel jednotky Tadeáš Hlinka, který s jistotou řídil záchranné práce při červnové povodni. Nejstarším členem sboru je Zdeněk Jošt s jednapadesátiletou praxí hasiče a starostou naopak jeden z nejmladších Josef Kaván.

Maršovští hasiči však mají problém. A s nimi obyvatelé východních Krkonoš a také tisíce hostů, jejichž bezpečí zajišťují při požárech, dopravních nehodách a stále častějších živelných pohromách. Stejně jako jejich předchůdci před devadesáti lety, nemají moderní hasičskou techniku. I oni vyhlásili sbírku (www.hasicichorni-marsov.cz), ale je jasné, že na novou cisternu za čtyři a půl miliónu potřebují nejen pomoc obce a státu, ale především zodpovědného Královéhradeckého kraje. Ten se zatím zdráhá. Při posledním vážném požáru v pensionu Klárka na Pomezích Boudách v lednu 2013 vyjeli maršovští hasiči jako vždy do pěti minut. Za Spáleným Mlýnem jejich cisternu veterána předjeli hasiči z Pece pod Sněžkou. Nebyl to závod mezi hasičskými vozy, ale závod o lidské životy a majetek občanů. Až hasiči z Maršova konečně získají odpovídající vybavení, budeme se cítit bezpečněji nejen my ve Veselém výletu.

SETKÁNÍ SE STAROUSEDLÍKY A MARŠOVSKÁ POUŤ

Vážení rodáci z Maršova, Alberic, Lysečín, Suchého Dolu, Temného Dolu a dalších míst horního údolí Úpy, jménem obce Horní Maršov si vás dovoluji pozvat na setkání rodáků a současných obyvatel v pátek 16. srpna od 18 hodin ve škole v Horním Maršově. S více než stovkou rodáků jsme se potkali již v roce 1994 v tehdy nové škole a všichni na to rádi vzpomínáme. Při příležitosti Maršovské pouťi a svátku Nanebevzetí Panny Marie proběhne další tradiční program s bohoslužbou v novém kostele v 9.00 v sobotu 17. srpna 2013, tedy před začátkem celodenní pouťi na Bertholdově náměstí v Maršově. Velmi nás potěší, když do Maršova přijedete i se svými dětmi a vnoučaty, aby poznaly místa původu svých předků. Součástí večera bude promítání dobových fotografií, na kterých poznáte dřívější podobu horního údolí Úpy, jak jej svou prací utvořili naši předchůdci. Velmi si vážíme vašeho zájmu o starý domov a rádi se s vámi lépe poznáme. V neposlední řadě tu potkáte řadu svých přátel. Prosíme, předejte naše pozvání dalším rodákům z Maršova a okolí. Děkuji, s pozdravem ing. Pavel Mrázek, starosta.

Program Maršovské pouťi 2013

- v pátek 16. 8. v 15.00 prohlídka fary po rekonstrukci
- 18.00 Setkání rodáků z Maršova a okolí po dvaceti letech ve škole
- 9.00 v sobotu 17. 8. bohoslužba s páterem Janem Rybářem ke svátku Nanebevzetí Panny Marie v novém kostele
- od 11.00 do noci stánky s řemeslnými výrobky a s občerstvením, pouťové atrakce
- 11.00 Slavnostní zahájení, projev starosty a přivítání hostů, vystoupení mužů z Vrchlabí
- 11.30 Maršovský příběh v podání místních občanů
- 12.30 Pěvecký soubor Chorea Corcontica z Trutnova
- 13.30 Loutkové divadlo Elf z Prahy s představením Kocour v botách
- 14.30 Jazz skupiny Swing sextet z Náchoda s Evou Emingerovou z Prahy
- 15.30 Loutkové divadlo Elf z Prahy s představením Plaváček
- 16.30 Country kapela Casaband s Jiřím Odvárkou jako před deseti lety
- 18.00 Pop rocková kapela Sabrage z Hradce Králové
- 20.00 **Ska kapela Tleskač z Plzně**
- 22.00 Punk rocková kapela Werglův Pjos z Moravské Třebové
- 23.30 Rocková kapela Overcome z Maršova

Letos uplyne tři sta let od první dochované písemné zmínky o maršovské fari. Jsme rádi, že po létech chátrání se barokní dům při výročí vrací do života obce. Dříve „chudá děvečka“, jak své sídlo v roce 1840 popsal farář Franz Zwinger, se proměnila v moderní vzdělávací centrum a doufáme i v nové místo společenského života v Krkonoších. Maršovská fara - ekocentrum DOTEK je příkladem jedinečného spojení zachráněné kulturní památky s provozem vybaveným moderními ekologicky šetrnými technologiemi. Přesnou dobu založení fary neznáme, ale jistě vznikla ve spojitosti se sousedním kostelem Nanebevzetí Panny Marie. V zápisech maršovského učitele Simona Weinera, který v Maršově působil pětadesát let až do roku 1628, se dočteme „jak se Maršov začal znovu stavět v roce 1550“. První, ještě dřevěný kostel byl vysvěcen v roce 1568. Teprve „roku 1605 byl ve třech letech postaven kamenný kostel“. To už jistě vedle stála i fara, jen nevíme v jaké podobě. První písemný záznam o ní pochází až z 22. srpna 1713 od tehdejšího faráře Ondřeje Josefa, kdy si stěžuje na špatný stav svého maršovského obydlí. Z povolení ke stavbě od královéhradeckého biskupství ze 7. července 1740 se dovídáme: „Maršovská fara, jež nešťastně vyhořela za požáru, může být znovu vybudována a nutné výdaje mohou být zaplacený z kostelních peněz, ovšem s ponecháním věna kostela“. Ze zprávy i stavebně historického průzkumu usuzujeme, že v letech 1740 až 1743 získalo starší jižní křídlo fary svou dnešní podobu. Při zatím nedatovaném rozšíření přibýlo severní křídlo s novým hlavním vstupem a schodištěm do patra a podkroví. Původní zaslepené schodiště zůstalo překvapivě zachované a po současné obnově představuje zajímavý stavební prvek. Na vedutě Jana Venuta z léta 1821 je fara a hospodářský dvůr už v současné podobě. Farář Josef Maria Kopp během řady let před svou smrtí v roce 1870 provedl osazení nových kamen, dveří a oken, vybilení a opravu stodoly. V roce 1844 nechal strhnout zchátralý přístřešek s vodou a přivedl do fary vodu pískovcovým žlabem. V roce 1942 na faru přišel administrátor Franz Houstek a ve farní knize se podívoval, jak málo je známo z historie starého domu. Také popsal ztrouchnivělou střechu fary, až prší do pokojů, okna se špatně zavírají a hrozí vypadnutím. Zároveň se obával obtíží při opravě domu pod památkovou ochranou. Před zahájením obnovy vypracoval stavebně historický průzkum fary znalec architektury Jiří Škabrada a dochovaná různorodá barokní a klasicistní okna jej zaujala nejvíce. V šedesátých letech fara dostala nový krov a plechovou střechu. Sice do ní přestalo zatékat, ale porušená statika, vlhkost a později i uzavření větší části domu způsobilo další chátrání.

V roce 2002 od farnosti koupilo prázdnou faru Středisko ekologické výchovy SEVER a dalo jí název DOTEK – Dům Obnovy Tradic, Ekologie a Kultury. Začalo naplňovat vytýčený cíl opravit faru a pracovat tu na obnovení vztahu lidí ke krajině a přírodě, zachování kulturního dědictví a šíření dovedností směřujících k trvale udržitelnému životu. S financováním pomohl Královéhradecký kraj a Ministerstvo kultury ČR, ale velký zlom přišel až v roce 2009 s penězi z Evropské unie, konkrétně z Operačního programu Životní prostředí. Prostřednictvím Státního fondu životního prostředí středisko SEVER na opravu získalo šestatřicet miliónů korun včetně deseti procent vlastního příspěvku a podpory Královéhradeckého kraje. Jen díky těmto prostředkům mohlo provést realizaci projektu DOTEK sdružení dodavatelů Stavební a inženýrská firmy Klimeš s firmou Labit z Vrchlabí, dodávající moderní systémy vytápění a ventilace. Zlepšení energetické bilance při respektování historického domu byl důležitý bod zadání. Nové technologie pro vytápění a rekuperaci vzduchu stejně jako toalety jsou umístěny v nové přístavbě u západní stěny budovy. Podkroví je zateplené silnou vrstvou přírodní konopné izolace, plechovou střechu nahradil tradiční štípaný šindel. Před zateplením fasády minerální vatou byla všechna okna, pískovcové ostění dveří i dřevěný fabion přesunuty na líc nové fasády, aby zůstal zachován původní vzhled barokní budovy. Kvůli statickému jsou nové zpevněné základy, budovu stahují ocelová táhla a kotvy. Nové desetimetrové trámy v podkroví doplnily stávající vazbu. V celém domě není jediná kachlička, naopak omítky v nových prostorách jsou z přírodní hlíny. Náročné restaurování pod nánosy barev skrytých původních dekorativních maleb a vnitřních omítek rozzářilo reprezentační Biskupský sál, knihovnu, farní místnost i chodby.

Rekonstrukce změnila využití jednotlivých částí areálu fary. V hospodářském objektu bývalých stájí vznikla recepce a infocentrum, zázemí pro lektory a zaměstnance, v podkroví se zachovaným starým krovem je místo sena klubovna. Do přízemí hlavní budovy se vešla jídelna s novou kuchyní, velká přednášková místnost, historická černá kuchyně a praktické dílny. V patře je nejhezčí Biskupský sál, knihovna, kanceláře a pokoje pro návštěvníky. Ubytování slouží celé podkroví. Na zahradě fary vzniklo malé dětské hřiště a unikátně navržená a provedená dřevěná letní učebna využitelná jako pódium pro koncerty a divadlo. Od září 2013 DOTEK celoročně poskytuje stylové prostory pro pořádání vzdělávacích, společenských a kulturních akcí, ubytování s 27 lůžky v sedmi různě velkých pokojích a apartmánech, stravování ve vlastní jídelně většinou v biokvalitě a s využitím místních produktů. V areálu je zázemí pro odborné semináře pro dospělé a výukové programy pro školy. Návštěvníké centrum je otevřeno od 1. září denně od 9 do 17 hodin, po předchozí domluvě i v jiných časech. Získáte zde užitečné informace i předměty pro vaše tematické výlety ve východních Krkonoších a objevíte, čím je užitečné se vybavit na cesty okolní krajinou i životem. Můžete si prohlédnout zrestaurované barokní prostory fary se vznikající interaktivní expozicí Fara na dotek, sousední renesanční kostel, nejstarší strom východních Krkonoš a nejmladší krkonošský milíř, v areálu se setkáte s domácími zvířaty či původními odrůdami ovocných dřevin.

DOTEK – Dům Obnovy Tradic, Ekologie a Kultury

v Horním Maršově, Horská ulice čp. 175, PSČ 542 26, objednávky pobytů na adrese: sever-hm@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 205. Podrobnější informace o cenách služeb najdete na www.sever.ekologickavychova.cz, záložka Ekocentrum DOTEK.

Fotografii na titulní stranu jsme z archivu Veselého výletu nevybrali náhodou. Do prvního hostince na Růžohorkách vysoko nad Peci vás chceme pozvat stejně, jako zval hosty fotograf Adolf Lehmann před sto dvanácti lety. K letní boudě sice přibyla veranda a vzadu nové stáje, ale jinak se tolik nezměnilo. I současný hospodář tu chová krávy a hospodyně s pomocnicemi se starají o hosty putující k vrcholu Sněžky na obzoru.

Děčínská bouda s hostincem a horskou farmou na Růžohorkách je pro nás nejzajímavější současnou službou na hřebenech Krkonoš. Rodáci z kraje pod Sněžkou Radka a David Mlejnkovi začali hospodařit roku 1997 v chalupě Danielce na Hoferových boudách. O devět let později se na Cestě nosičů posunuli blíž k vrcholu Sněžky. Na Růžohorky s sebou přivedli koně pro práci v lese, čtyři krávy, mladý dobytek a dnes chovají i pětadvacet ovcí. Přes léto jich dvacet pasou na protilehlých Velkých Tippetových boudách, pět zůstává u boudy. David se v nadmořské výšce 1280 metrů stará o nejvýše položené celoroční hospodářství v Krkonoších a možná v celé ČR. Kdo při horní hranici lesa na Růžohorkách zažil zimu a především ledový vítr od Studniční hory a z Obřího dolu musí uznat hospodářovu výdrž. Dvě krávy získal ještě na Danielce z nedalekých Janových bud od posledního tradičního hospodáře Krkonoš Friedricha Kneifela. „Máš koně a krávy, tak už jsi hospodář“ pasoval tehdy Davida Mlejníka starý horal. Kneifelova kráva Pepina zemřela v úctyhodných jednadvaceti letech v klidu při pastvě na Růžohorkách. Mladší Andula se tu pase i letos. Škoda, že se obnovy hospodaření na Růžohorkách starý hospodář nedomohl, ale jeho zeť a známý hajný ve výslužbě Josef Tylš je tu častým hostem. David Mlejnek se stará o zvířata, připravuje krmení, sklízí a hnojí louky, přesouvá ohradníky, při přehánění ovcí mu pomáhají Border kolie a kavkazský pastevecký pes. V létě pracuje v lese při těžbě dřeva a pro horskou boudu připravuje velkou hromadu paliva. Spolu se Správou KRNP zachraňují luční enklávy vyřezáváním náletů. Také dojí krávy, ale domácí mléko na sýr, jogurt a tvaroh už zpracovávají děvčata v hostinci.

Radka Mlejnková s dcerou Radkou a se sezónními pomocnicemi se starají o hostinec a hostinské pokoje. Na Děčínské boudě se jim ojedinelé podařilo obnovit dávnou tradici horských bud s hospodářstvím a službami pro turisty. Vkusné a dotažené prostředí starého dřevěného domu, originalita a kvalita kuchyně i vstřícnost obsluhy v dobovém ustrojení zaujmou každého hosta. Dvakrát týdně chalupu provoní pečení domácího chleba, chlebových bochánků a škvarkových placek. Zdejší tradiční krkonošská kuchyně vychází především z vlastního kvalitního masa, brambor, vysockého zelí, hub, borůvek a bylinek. Na Růžohorkách rostou nejen původní libeček, ale třeba i máta. Tu červeně zbarvenou Radka dostala nedávno od Kneifelovy vnučky Renáty. Jako dříve na horách

je základem nabídky pořádná polévka, třeba hříbková, dumliková z tuřínu, kulajda a vždy krkonošské kyselo. Pro lehké občerstvení si dáte horalovu pochoutku, tedy chleba s domácím přírodním či kořeněným tvarohem, pohankovou palačinku s oblohou a dobrou šlehačkou nebo „mňamku“ v podobě velkého krajíce chleba se sádlem a škvarky s cibulí a česnekem. Radka Mlejnková má vyzkoušené recepty ze starých krkonošských kuchařek. Specialitu z hovězího masa vaří podle návodu z 18. století s chlebovou omáčkou a šfouchanými bramborami. Vepřovou pečínku proloží sušenými švestkami. Podle sezóny si vyberete kynutý knedlík s ostružinami, meruňkami, jahodami nebo borůvkami, můžete si objednat jen jeden nebo od každého druhu kus. Čaje různých příchutí vám přinesou ve velkém hrnku a třeba s medem. Do oblíbeného teplého jablečného moštu přidávají skořici s kousky jablek, do malinovky horké maliny. Vedle tradiční malinovky točí i českou kofolu a především všechny druhy místního piva Krkonoš. Nejoblíbenější je kvasnicová dvanáctka, někdo si dá řezané, jako zvláštnost vám namíchají „krkonošský radler“. Specialitou horské farmy je nejen pro ubytované hosty u boudy postavená velká kád' s horkou vodou a příměsí soli i bylinek. Dřevem ji podle venkovní teploty hospodář roztápí až dva dny, aby voda měla příjemných 38 až 42 °C. Uprostřed tuhé zimy někteří návštěvníci vydrželi po krk ve vodě i čtyři hodiny. Ubytovaným hostům na Růžohorky dovezou i v zimě rolbou zavazadla z Velké Úpy nebo je vyzvednou u horní stanice lanovky Portášky a za pár měsíců opět u lanovky na Sněžku. I díky podpoře města Pece pod Sněžkou může David Mlejnek v zimě rolbou pravidelně projíždět hlavní trasu celého hřebene od boudy Jana po nedalekou stanici lanovky na Růžové hoře. To vítají běžkaři, sánkaři a v posledních letech stále častěji skialpinisté. Návštěva Děčínské boudy je výzvou pro návštěvníky oblasti Sněžky, především pro ty z kategorie milovníků hor. Otevřeno mají celý rok, tedy i v listopadu a v dubnu, vždyť přeci od hospodářských zvířat nemohou odjet.

Horská farma Růžohorky – Děčínská bouda v Peci pod Sněžkou, Velká Úpa čp. 181, PSČ 542 21, provozují Radka a David Mlejnkovi s rodinou, tel. 733 557 999, e-mail: horskafarma@email.cz, www.ceskehory.cz/decinskabouda. Domluvíte se i německy.

Většinu fotografií nosičů pořídili hosté, jako na konci 30. let na Růžové hoře při odpočinku Stefana Mitlöhnnera, Emila a Roberta Hofera. Jméno nosičského učedníka zatím neznáme.

Do dubna 2014 na Sněžku nepojede lanovka. Celou letní sezónu můžete sledovat, jak rostou nové stanice v Peci, na Růžové hoře i na vrcholu. Na betonování patek a vztyčení ocelových sloupů horního úseku upozorní provoz velkého vrtulníku Mi-8. Návštěvnost nejvyšší hory České republiky to příliš neovlivní, opět sem z celkových asi osmi set tisíc lidí dorazí více hostů z polské strany hor. Využijte období bez lanovky k poznání méně známých cest z Velké

Ignaz Sagasser ze Sagasserových bud čp. 113 nosil na Sněžku přes pětadvacet let, z Obřího dolu prý vynesl náklad těžký 196 kilogramů.

Úpy. Na oblíbených trasách Veselého výletu se sice úplně nevyhnete asfaltu zpevněným úsekům, ale většinou půjdete po tradičních horských cestách.

Cestou nosičů

Svezení lanovkou Portášky je nyní nejpohodlnější způsob, jak se dostat na vrchol Sněžky. Z převýšení 900 metrů vám ušetří 350 metrů nejprudšího stoupání. I proto na letošní svatovavříneckou pouť v sobotu 10. srpna většina poutníků z české strany včetně oficiálních hostů zvolí nástup z Velké Úpy. Kdo nevyužije lanovku, najde tu novou výstupovou trasu. Provozovatel Hospody horských nosičů u dolní stanice lanovky Portášky Petr Kobr s místostarostou města a kolegou z Horské služby Petrem Haisem vytvořili Cestu nosičů na Sněžku. S podporou města Pec pod Sněžkou zajistili vyčištění na několika místech dávno opuštěného a zarostlého chodníku, vyznačení směrůvkami a vybavení informačními panely a odpočinkovými místy, na kterých se podílel i tým Veselého výletu. Aby byl váš výstup z Velké Úpy trasou, kterou přes osmdesát let zásobovali nosiči Českou boudu na Sněžce autentický, zajednejte si vypůjčení tradiční krkonošské dřevěné krosny v Hospodě horských nosičů. Nejlépe telefonicky si domluvte u Petra Kobra 603 475 107 počet krosen a termín vyzvednutí. Počítejte se zálohou a drobným poplatkem za vypůjčení, krosnu vrátíte opět ve Velké Úpě. V hlavní sezóně v červenci a v srpnu je Hospoda horských nosičů otevřená denně, na jaře a na podzim vždy od čtvrtka do neděle. Náklad si dohodnete na místě, když nebude nic k vynesení pro Českou poštovnu, požádejte alespoň o lahve naplněné vodou. Jen se skutečnou zátěží poznáte staré řemeslo. Antonín Missberger pro hosty vyrobil deset krosen podle v rodině dochovaného vzoru. Je zajímavé, že Missbergerové z Maršova v roce 1785 vlastnili jednu z osmi letních bud na Růžohorkách a proto sem na krosnách jistě vynášeli potřebné zásoby. Cesta nosičů stoupá od dolní stanice lanovky Portášky kolem pensionu Modřín po starém rovném chodníku s pěti serpentínami na Zadní Výsluní. Po levé ruce ve svahu uvidíte chalupu zvanou Silnička, která připomíná, že nosiči na Sněžku nebyli jen muži. Když v první světové válce Albin Mitzingerové ze zmíněné chalupy padl manžel, přivydělávala si s partou Koppentrágrů, jak se jim tehdy říkalo. U informačního panelu Výsluní s výhledem na Velkou Úpu najdete lavičky k posezení i jednu vysokou k opření krosny. Nosiči na trase desetkrát odpočívali na vhodně upravených přírodních i umělých sedátkách, aby nemuseli sundávat krosny ze zad. Nad lavičkami začíná nejprudší část výstupu. Po pravé straně vidíte do lesa zařízlou luční enklávu Hoferovy boudy s oblíbenou sjezdovkou Portášky.

Hoferovy boudy

Podle posledních studií a našeho průzkumu v Alpách Hoferové do Velké Úpy přišli na konci 16. století z Jižního Tyrolska, nejspíš z údolí Antholz a Ahrntal severně od města Bruneck. Odtud je to přes hraniční hřeben, který od roku 1918 politicky odděluje Tyrolsko od Jižního Tyrolska, jen kousek do údolí Zillertal. Končí u řeky Inn nedaleko města Schwaz. A právě z této oblasti se stříbrnými doly a hlavně dřevařskou tradicí přišli po roce 1566 alpské kolonisty jako třeba Hoferové, Bergerové a Hintnerové do údolí Úpy. Nejznámější z rodu krkonošských Hoferů byl panský hajný, rychtář a hospodský David Hofer, který roku 1793 získal do dědičného vlastnictví dodnes otevřenou Hospodu Na Peci. Jeho současný jmenovec z Jižních Ty-

rol David Hofer je italský špičkový běžec na lyžích. V údolí Antholz ve známém středisku Anterselva tradičně vítězí místní biatlonista Lukas Hofer. Nejslavnějším Hoferem z Jižních Tyrol byl Andreas, který v napoleonské době vedl povstání proti Bavorům a Francouzům a stal se symbolem boje Tyrolanů za svobodu. Krkonošští Hoferové opustili svou pravlast před 450 lety, ale téměř jistě mají stejné kořeny jako slavný bojovník za svobodu i dnešní výborní italská lyžaři.

Na nejstarším známém seznamu obyvatel Velké a Malé Úpy z 6. srpna 1644 jsou tři Hoferové, jmenovitě Christof, Georg a Zacharias (též VV 36/2011). Podle prvního číslování domů z roku 1771 víme, že obývali chalupy na Výsluní, ve Šramlu a především na Hoferových boudách, kde žijí dodnes. Kolem jejich stavení vedla nejužívanější cesta z Velké Úpy na Sněžku. Snad proto se stali věhlasnými horskými nosiči. Vedle movitých kulturních památek si vážíme i slovesností připomínajících nejstarší historii kraje pod Sněžkou. Mezi takové patří místopisná jména. Ve městě Pec pod Sněžkou kolonisté založili nebo dlouho obhospodařovali třeba luční enklávy Tippetovy, Richterovy, Thammovy a Sagasserovy boudy. Pokud víme, nikde v Krkonoších nezůstali v lokalitě původní obyvatelé se stejným příjmením, podle kterého se místo jmenuje. Jenom na Hoferových boudách bez přestávky žijí Hoferové. Nejvýše položená a největší bouda se jmenovala Hoferova, přestože tu nejméně 160 let hospodařili Mohornové. Až noví osadníci z Javorníků v roce 1945 přejmenovali Hoferovy boudy podle jejich domovské hory Portáš na Portášky. V posledních letech se ve spojitosti s připomenutou tradicí horských nosičů na Sněžku stále častěji objevuje původní jméno luční enklávy Hoferovy boudy. Přispěl k tomu i lyžařský vlek Hofer, který postavil a provozuje v rámci SKIPORT Velká Úpa Walter Hofer. Pod lavičkami a informačním panelem Hoferovy boudy je vidět chalupa dříve Roberta a dnes Helmuta Hofera. O kus výš u travnaté plošiny jen třešňů připomíná zaniklý dům dalšího nosiče na Sněžku Johanna Hofera juniora. Jeho otec Johann senior a bratr Emil žili na nedalekých Sagasserových boudách. Cesta nosičů vchází do lesa. Vpravo za agrárním valem ještě před šedesáti lety Hoferové sklízeli seno, dnes tu roste vysoký les. V jednom místě pod smrky vidíte základy domu, i tady kdysi žili Hoferové. Stezka dvakrát protne svážnici, než se spojí se zpevněnou cestou. Odtud je to na Růžohorky se dvěma hostinci jen kousek. Tam budete v polovině výstupu na Sněžku, žlutě značená turistická cesta je dobře známá.

Soutěžení nosičů

Podle vyprávění posledního žijícího nosiče na Sněžku Helmuta Hofera (též VV 14/1999), který s otcem Robertem nosil do roku 1953, výkon přizpůsobovali potřebám provozu na vrcholových boudách a rychlost výstupu podmínkám na trati. V letech 1875 až 1945 měli majitelé Pruské a České boudy na Sněžce Friedrich, po něm syn Emil a nakonec vnuk Heinrich Pohl ve Velké Úpě pronajatý suterén hasičské zbrojnice jako sklad k přípravě nákladů. Tady parták nosičů Johann Hofer senior, po něm syn Emil a nakonec další syn Robert rozdělávali jednotlivým chlapům náklad. Začátečníci nesli čtyřicet až padesát kilo. Než unesli stokilový sud s pivem, museli zvládnout techniku nošení dřevěné krosny s posunutým těžištěm vysoko nad hlavu a také si vyvíciit tělo. Z dnešního pohledu bylo řemeslo horských nosičů velmi náročnou sportovní disciplínou. Čtyřhodinový výstup se stokilovým břemenem a dvouhodinový sestup třeba s prázdným padesátikilovým sudem z dubového dřeva museli vyjma neděle zvládnout od května do října denně. Johann Hofer se-

Robert Hofer s ocelovou rourou těžkou 160 kilo.

nior to vydržel rovných padesát let. Denně ušel s krosnou čtrnáct kilometrů a překonal skoro kilometrový výškový rozdíl. Na soutěžení mezi sebou neměli pomýšlení, přesto zaznamenali některé obdivuhodné výkony. V březnu 1944 vynesl Robert Hofer od Obří boudy pro meteorologickou stanici na Sněžce nejtěžší známé břemeno. Na krosnu si uvázal dvou a půlmetrovou ocelovou rouru těžkou 160 kilo. Při příchodu na vrchol jej meteorologové vyfotografovali ze své vysoké věže. Ještě větším výkonem posledního nosiče Roberta, který s řemeslem skončil až v roce 1961, bylo vynesení stočtyřicetikilového trezoru z Velké Úpy. Vzpomeňte si na něho, až si po Cestě nosičů vyzkoušíte vynést třeba 30 kilogramů.

Výluka lanovky přispěla k vyhlášení dvou závodů horských nosičů. Tým České poštovny na Sněžce okolo majitele a provozovatele Milana Blahy zorganizoval závod v rámci seriálu Sherpa Cup. Vloni 14. července prošel z Pece od přehrady šestikilometrovou trasu s převýšením 800 metrů Obřím dolem na Sněžku se čtyřiceti kilogramy na zádech jako první Miroslav Duch z Úpice za hodinu a patnáct minut. Mezi ženami s dvacetikilovým nákladem vyhrála Pavla Hovorková v čase 1:49. Letošní 2. ročník proběhne v sobotu 22. června (www.postovnasnezka.cz). Po tradiční Cestě nosičů z Velké Úpy se vydalo 13. října 2012 sedmnáct mužů a čtyři ženy. Závod horských nosičů uspořádal Petr Kobr s přáteli. Na startu se účastníci vyfotografovali s Helmutem Hoferem. Zdeněk Pácha z Beskyd byl na vrcholu Sněžky první za 1:17. V klidném tempu svých předků do České poštovny po dvouapůlhodinovém výstupu s třicetikilogramovým nákladem na krosně půjčené od otce došel i Walter Hofer. Letošní závod horských nosičů proběhne v sobotu 5. října.

Výchozí hostinec Na Krížovatce roku 1900.

Z Krížovatky přes Pěnkavčí Vrch

Říká se, že putování po hřebenech Krkonoš je cestou od hostince k hostinci. Neplatí to všude, ale mezi Krížovatkou a Sněžkou mají otevřeno na šesti místech. Hostinec na Růžohorkách z titulní strany zřídil v původně letní boudě Wenzel Hintner z Braunových luk. Od léta 1905 horskou boudu vedl majitel hostince Na Krížovatce Engelbert Adolf. Tím vznikla zajímavá situace, kdy rodina Adolf hospodařila v prvním a nejnižší položeném a také v posledním a nejvýše položeném domě ve Velké Úpě. Jistě ze sklepů hostince Na Krížovatce putovaly na Růžohorky sudy s pivem na zádech nosičů. Obě místa dnes spojuje hezká a málo známá výstupová nebo často v opačném směru sestupová cesta ze Sněžky. Má několik variant na které vás chceme pozvat. Autobusová zastávka u vjezdu do města Pec pod Sněžkou se jmenuje Temný Důl odbočka k Malé Úpě, ale říkáme ji Krížovatka. Zdejší hostinec s pensionem a číslem domu Velká Úpy 1 je otevřený nepřetržitě nejméně 120 let. Za silničním mostem začíná žlutě značená cesta a po dvanácti kilometrech končí na Sněžce. Na malém plácku můžete odstavit auto. Spodní úsek tradičního chodníku zřízeného na konci 19. století panstvím Maršov pro svážení dřeva na saních rohačkách se jmenuje Kubátova cesta. Původně dřevařské cestě říkali Wolfgangweg, podle syna hraběte Rudolfa Czernin-Morzina, jež nastoupil kněžskou dráhu. Czerninové v roce 1931 museli část maršovského panství v důsledku pozemkové reformy prodat. Na svazích Špičáku, Dlouhého hřebenu a Červeného vrchu vzniklo poleší v majetku tří českých rodin (též VV 34/2010). Podle jednoho z nich, českého zemského prezidenta Hugo Kubáta, přejmenovali cestu z Krížovatky k boudě Jana. Při pozvolném stoupání lesem poznáte naši zatím poslední cestářskou práci pro Krkonošský národní park. Při opravě v létě 2010 jsme mnohá místa vyšetřovali a touto tradiční cestářskou metodou překonali dříve hodně mokré až zbahněné úseky. Po 450 metrech můžete uhnout doprava na dnes neznačený chodník. Po něm vystoupáte vysoko nad sevřené údolí řeky Malá Úpa s hezkými výhledy na protější Špičák a Dlouhý hřeben. Po příchodu na lesní svážnici vás okružní cesta doprava i doleva přivede k boudě Jana. Varianta vpravo přes luční enklávu Braunovy louky je zajímavější. Tady v nejnižší položené chalupě čp. 28 s rodinou žil Wenzel Hintner, již zmíněný zakladatel pohostinství na Růžohorkách. Jestli jste neuhnuli na Červený vrch, dojdete po žlutě značené Kubátově cestě k boudě Borůvka. V zastrčeném koutě Předního Výsluní najdete hospůdku s domácí kuchyní. V sobotu 22. července se tu koná 11. ročník Divadelního léta. Jedno z představení nacvičí místní sousedé na motivy pohádky Jak chtěl Trautenberk nový kožich. Všechny tři varianty Kubátovy cesty vás přivedou ke známému horskému hotelu bouda Jana s posezením na zahrádce třeba s pohárem výborné domácí borůvkové zmrzliny. Nad boudou cesta ke Sněžce vchází do lesa. Vyhněte se frekventované trase a u křížku s bílou ka-

Wilhelm Bönsch založil hostinec Bouda Jana, 1914.

mennou deskou uhněte doprava na zajímavou luční enklávu Pěnkavčí Vrch. Kříž se slovy Ježíše Krista nechal restaurovat krátce před svou smrtí v roce 2006 místní horal Friedrich Kneifel. Středem osady vede do pravého horního rohu v trávě znatelná cesta. Většina lokalit v Krkonoších se jmenovala podle rodin zakladatelů nebo mnohaletých hospodářů. Kdyby to platilo i na Pěnkavčím Vrchu, říkalo by se luční enklávě Hintnerovy boudy. Při prvním číslování domů v roce 1771 obývali Hintnerové ze sedmi tehdejších chalup pět. Na konci války v květnu 1945 tvořilo osadu Pěnkavčí Vrch dvanáct stavení a žila tu jen rodina Rudolfa Hintnera. Ovšem alespoň vzdáleně příbuzní byli se všemi ostatními obyvateli zdejších chalup z rodiny Berger, Braun, Enthaler a především Tippelt. Rudolf Hintner měl předposlední chalupu čp. 44 nahoře vlevo od naší trasy. Odtud na konci 19. století vycházel vždy v létě s bratrem Bertholdem přes Sněžku k Obří boudě, aby pro vrcholové boudy vynášeli v padesátilitrových sudech pitnou vodu. Občas bratři ve dvojici na nosítkách s židličkou na vrchol vynesli i turisty, většinou dámy z lepších rodin. Třetí bratr Wenzel se k nim nepřidal, už připravoval otevření hostince v letní boudě na Růžohorkách. Nad Pěnkavčím Vrchem dojdete k pohodlné lesní cestě obcházející stejnojmennou horu. Dejte se doprava a brzy se vám otevře opravdu hezký pohled do Lviho dolu s výraznou enklávou Šimovy chalupy přímo proti vám. Mnozí nosiči, třeba Ignaz Sagasser, Johann a Emil Hoferové, pocházeli ze Sagasserových bud, i tuhle luční enklávu z cesty uvidíte. Ještě před Hoferovými boudami s restaurací Portášky se napojíte na žlutě značenou trasu a brzy i na Cestu nosičů z Velké Úpy. Na další enklávě Růžohorkách v létě 1903 Robert a Barbara Richterovi postavili nový hostinec a konkurenci přiměli Wenzela Hintnera prodat živnost. Dnes patří oba dobře vedené horské hostince mezi nejlepší ve východních Krkonoších.

Přes Emminu vyhlídku

Na trasu přes Pěnkavčí Vrch se můžete napojit i od autobusové zastávky Velká Úpa Barrandov. Za mostkem proti pensionu Starý mlýn stoupá doprava pěšina sevřená alejí listnatých stromů založenou před více než sto lety místním okrašlovacím spolkem. Směrovky vás dovedou k dřevěnému altánu, který stojí v místě dávno zaniklé Emminy vyhlídky pojmenované po tehdy oblíbené hraběnce Czernin-Morzinové (též VV 34/2010). Za obnovu hezkého místa se loni zasadilo ekologické středisko SEVER, obyvatelé okolních chalup a především sourozenci Eva a Martin Hančilovi ze sousedního domu čp. 53. V hezké chalupě si ubytovaní hosté prohlédnou řadu věcí připomínajících původní obyvatele, jak jinak než z rodu Hintnerů (též str. 26). Trasa pokračuje doprava po vrstevnicové cestě na Přední Výsluní. Od kapličky založené zbožným Ignazem Bergerem roku 1885 stoupá úzká pěšina přímo k Janovým boudám a Pěnkavčímu Vrchu.

Osmimístnou kabinkovou lanovku z Janských Lázní na Černou horu, čtyřmístnou sedačkovou lanovku z Pece pod Sněžkou na Hnědý Vrch a třímístnou lanovku z Velké Úpy na Portášky propojuje letní TourBUS. Kombinací těchto čtyř dopravních zařízení si významně usnadníte nástup na horské túry, pohodlné procházky a cyklistické vyjíždky. Při plánování výletů v údolí Úpy využijte nové služby pojmenované Resort TourPAS Černá hora – Sněžka. Při zakoupení speciální jízdenky s desetidenní platností získáte výraznou slevu na obousměrné jízdné na všech třech lanovkách, dvakrát se můžete svést TourBUSem a ještě máte v ceně jednu ukázkovou jízdu na oblíbené bobové dráze v Peci pod Sněžkou. To vše pro dospělého pasažera celkem za 290 korun a u dětí, juniorů a seniorů jen za 220 korun. Výraznější slevu mají rodiny s dětmi. TourPAS koupíte v pokladně lanové dráhy Černohorský Expres, Portášky a nebo u lanovky Hnědý Vrch. Resort TourBUS s kapacitou pětácti lidí a dvacet kol jezdí v červenci a v srpnu denně, v červnu a v září o víkendech. I bez TourPASu s jízdy TourBUSem zdarma můžete služeb letní turistické dopravy využít. Jedna jízda stojí padesát korun včetně přepravy kola, ale když jízdenku z toho dne předložíte při zakoupení TourPASu, vydanou padesátikorunu vám odečtou z ceny. Lanovky i TourBUS převáží kola zdarma. V jízdním řádu TourBUS označený kolem sveze až dvacet bicyklů, s označením turista jen pět. Je-li vaše skupina větší než patnáct osob, můžete si TourBUS objednat mimo čas uvedený v jízdním řádu.

Od horní stanice Černohorského expresu vede oblíbená vycházková trasa do Pece pod Sněžkou. Informační panely vám představí místa jako je rozhledna Panoráma, U staré lanovky, Černá paseka, Černohorské rašeliníště, klausa na Javořím potoce, osada Lučiny, Mulda, kde začalo sjezdové lyžování v Peci. Na kole můžete objet po cestách Černé a Světlé hory 1. krkonošskou cyklistickou naučnou stezku otevřenou v létě 2001. Zavede vás na zajímavá místa, jako jsou Černá paseka, Zrcadla, Pěticestí, Velké Típeltovy, Krausovy a Velké Pardubické boudy s řadou krásných výhledů. Stejně jako v zimě sjedete Černou horu na saních, v létě je podobnou zábavou sjezd na speciálních koloběžkách. U stanice lanovky na Černou horu nepřehlédnete půjčovnu krásných žlutých strojů se širokými pneumatikami. Při za-

V oblasti mezi Peci pod Sněžkou a Janskými Lázněmi jsou výborné terény pro rekreační i sportovní trénink na horském kole. Probíhají tu i různé závody, při Mistrovství ČR horských kol 21. července 2012 jel náročné okruhy v lyžařském areálu v Peci pod Sněžkou mistr světa Jaroslav Kulhavý. Jen o tři týdny později vyhrál olympijský závod v Londýně.

půjčení koloběžky získáte jízdenku na tři jízdy lanovkou v ceně dvou. U horní stanice lanovky Hnědý Vrch je nejvyšší bezplatně přístupná krkonošská rozhledna. Od ní projdete na vrchol Liščí hory a kolem Bufetu Na rozcestí dál na hřebeny nebo se po zajímavém zeleném značeném chodníku vrátíte přes osadu Severka do Pece. S kolem sjedete k oblíbené horské farmě Lesní bouda a po úbočí Liščí hory s výhledem na celé Podkrkonoší projedete po pohodlné trase zimní Krkonošské lyžařské cesty na křižovatku pod Rennerovky. Odtud vystoupáte Na rozcestí a můžete pokračovat až k Luční boudě, kde zaparkujete v úschovně kol a dojdete pěšky na vrchol Sněžky. Zpět sjedete od Výrovky přes Richterovy boudy do Pece. Výhody lanovky na Portášky jsme popsali na jiném místě tohoto vydání. Horská turistika a cyklistika je v Krkonoších náročná na dlouhá stoupání. Ovšem v opačném směru jsou příjemné sjezdy a pohodlné procházky. Lanovky vám pomohou překonat hlavní převýšení a umožní delší výlety.

Tour Resort Černá Hora – Sněžka, organizuje společnost **Mega Plus**, ředitel Mgr. Petr Hynek, Janské Lázně čp. 265, PSČ 542 25, tel. 499 875 152, Pec pod Sněžkou tel. 499 736 375, e-mail: megaplus@megaplus.cz, www.skiresort.cz www.tourresort.cz

Kabinová lanovka Černohorský expres
Jezdí každých 30 minut
od 9.00 do 18.00 s výjimkou 12.30.

Lanovka Hnědý Vrch
Jezdí v každou celou hodinu
od 9.00 do 17.00.

Lanovka Portášky
Jezdí v každou celou hodinu
od 8.00 do 18.00.

tourResort
ČERNÁ HORA - SNĚŽKA

TOURBUS

JÍZDNÍ ŘÁD TOURBUS / Fahrplan / Rozklady jazdy
Letní sezóna 2013 / Sommer saison / Sezon letni

BUS

ZASTÁVKA / przystanek / die Bushaltestelle	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Trutnov MHD (zast. u Aut. nádraží)	8:20	9:00	-	-	-	-	-	-	13:00	-	-	-	-	-
Trutnov MHD (zast. HSM, Zelená louka)	8:25	9:05	-	-	-	-	-	-	13:05	-	-	-	-	-
Svoboda n. Ú. (Aut. a vlak. terminál)	8:40	9:20	-	-	-	-	-	-	13:20	-	-	-	-	-
Svoboda n. Ú. (hotel Prom)	-	9:25	-	-	-	-	-	-	13:25	-	-	-	-	-
Janské Lázně (Černohorský Express - d. st.)	-	9:30	10:30	11:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30	18:30	19:30	20:30	21:30	22:30
Svoboda n. Ú. (hotel Prom)	-	9:35	10:35	11:35	13:35	14:35	15:35	16:35	17:35	18:35	19:35	20:35	21:35	22:35
Horní Maršov (most)	-	9:40	10:40	11:40	13:40	14:40	15:40	16:40	17:40	18:40	19:40	20:40	21:40	22:40
Horní Maršov (Temný Důl, Veselý výlet)	-	9:42	10:42	11:42	13:42	14:42	15:42	16:42	17:42	18:42	19:42	20:42	21:42	22:42
Horní Maršov (Temný Důl, odb. Malá Úpa)	-	9:44	10:44	11:44	13:44	14:44	15:44	16:44	17:44	18:44	19:44	20:44	21:44	22:44
Velká Úpa (Vavřincův Důl)	-	9:46	10:46	11:46	13:46	14:46	15:46	16:46	17:46	18:46	19:46	20:46	21:46	22:46
Velká Úpa (náměstí)	-	9:50	10:50	11:50	13:50	14:50	15:50	16:50	17:50	18:50	19:50	20:50	21:50	22:50
Pec p. Sněžkou (otočka Javor - výstup)	8:55	9:55	10:55	11:55	13:55	14:55	15:55	16:55	17:55	18:55	19:55	20:55	21:55	22:55
Pec p. Sněžkou (u h. Hradec - příjezd)	8:59	9:59	10:59	11:59	13:59	14:59	15:59	16:59	17:59	18:59	19:59	20:59	21:59	22:59
ZASTÁVKA / przystanek / die Bushaltestelle	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Pec p. Sněžkou (u h. Hradec - odjezd)	9:00	10:00	11:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00	21:00	22:00	23:00
Velká Úpa (náměstí)	9:05	10:05	11:05	13:05	14:05	15:05	16:05	17:05	18:05	19:05	20:05	21:05	22:05	23:05
Velká Úpa (Vavřincův Důl)	9:08	10:08	11:08	13:08	14:08	15:08	16:08	17:08	18:08	19:08	20:08	21:08	22:08	23:08
Horní Maršov (Temný Důl, odb. Malá Úpa)	9:10	10:10	11:10	13:10	14:10	15:10	16:10	17:10	18:10	19:10	20:10	21:10	22:10	23:10
Horní Maršov (Temný Důl, Veselý výlet)	9:12	10:12	11:12	13:12	14:12	15:12	16:12	17:12	18:12	19:12	20:12	21:12	22:12	23:12
Horní Maršov (most)	9:15	10:15	11:15	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15	18:15	19:15	20:15	21:15	22:15	23:15
Svoboda n. Ú. (hotel Prom)	9:20	10:20	11:20	13:20	14:20	15:20	16:20	17:20	18:20	19:20	20:20	21:20	22:20	23:20
Janské Lázně (Lesní dům)	9:24	10:24	11:24	13:24	14:24	15:24	16:24	17:24	18:24	19:24	20:24	21:24	22:24	23:24
Janské Lázně (Černohorský Express - d. st.)	9:25	10:25	11:25	13:25	14:25	15:25	16:25	17:25	18:25	19:25	20:25	21:25	22:25	23:25
Janské Lázně (lanová dráha d.st. - odjezd)	-	-	-	12:00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16:30
Svoboda n. Ú. (hotel Prom)	-	-	-	12:05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16:35
Trutnov MHD (zast. HSM, Zelená louka)	-	-	-	12:20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16:50
Trutnov MHD (zast. u Aut. nádraží)	-	-	-	12:25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16:55

Při hledání původu krkonošských starousedlíků jsme našli Kirchschlagery v hallstattské kostnici v Solné komoře. V Malé Úpě v 16. století založili osadu Niklův Vrch, kde hospodařili nepřetržitě 380 let.

Po stezkách Kirchschlagerů

Byli nejpočetnějším rodem v Malé Úpě, jen nevíme, jestli Kirchschlagerů už v 16. století přišlo mnoho z Alp nebo se jim dařila reprodukce v mužské linii. Na nejstarším známém seznamu boudařů z Malé a Velké Úpy ze srpna 1644 je jich sedm, nejvíce ze všech rodů. Při hledání místa původu Kirchschlagerů se nabízí město Kirchschlag jižně od Vídně v Dolním Rakousku nebo městečko Kirchschlag severně od Linze v Horním Rakousku. Ale do Krkonoš Kirchschlagerové nejspíš přišli ze Solné komory. Tam dřevaři pro císařské doly káceli les, stavěli smyky a přehradly klausy nejméně od začátku 15. století. Dřevařské profese nutně potřebovali úředníci císaře Maxmiliána v údolí pod Sněžkou, aby zajistili dřevo stříbrným dolům v Kutné Hoře. Proto do Krkonoš od roku 1566 přicházeli holzknechti, mnozí ze Štýrska od Altaussee, Bad Aussee, slavného Hallstatu a Bad Goisernu. Mezi nimi i Kirchschlagerové, kteří v Solné komoře žijí dodnes a třeba ve známé hallstattské kostnici jsou jejich rituálně pomalované lebky k nepřehlédnutí. V České republice dnes žije už jen šest mužů s tímto příjmením, v Malé Úpě žádný. Ovšem nějakého Kirchschlagera nebo Kirchschlagerovou mají v rodokmenu snad všichni starousedlíci z Malé Úpy. Významný rod připomínají i některé místní památky, které se mohou stát cílem vašeho výletu.

Podle představy o vzniku prvních lučních enkláv v Malé Úpě lesmistr přidělil lokalitu pro těžbu a transport dřeva jednotlivým rodinám nebo partám dřevařů. Kirchschlagerové pracovali a nejspíš i bydleli v provizorních podmínkách na pasekách ve Lvím dole a na svazích Lvi hory, která se dnes jmenuje Jelení. Během práce dostávali malou zálohu a teprve po sezóně jim podle spočítaného dřeva na hrabích v Horním Starém Městě úřad lesmistra doplatil celý výdělek. Podle kronikáře Simona Hüttela brali v roce 1568 v Malé Úpě 22 rýnských zlatých za tisíc sáhových špalků, tedy za 77 kubiků pokáceného, nakráčeného, k řece spuštěného a do Trutnova splaveného dřeva. To nebyl špatný výdělek, jeden dřevař ročně zpracoval kolem 200 kubiků za celkem šedesát rýnských zlatých. Za to si mohl koupit asi pět krav. Jenže v roce 1580 výdělek klesl na 19 zlatých za tisíc špalků a v dalších letech se platby opakovaně opožďovaly. Kutnohorské doly zasáhla krize, klesla poptávka po dřevu a dřevaři s rodinami zažili první bídu. Kronikář Hüttel popsal rebelii 4. června 1591, kdy nespokojení „schwitzer holzknechte“ z Horní Úpy, tedy dřevaři původem ze Schwazu, v počtu tři stovek vtrhli do trutnovského zámku. Jistě mezi nimi byli i Kirchschlagerové a museli řešit, co dál. Některé rodiny odešly, ostatní dřevaři začali chovat dobytek, jak to uměli z Alp. Paseky přeměnili na louky a postavili dřevěné roubené chalupy s půdou na seno a velkým chlévem uvnitř. Nejspíš pro velkou početnost Kirchschlagerů se žádné luční enklávy neřikalo

Kirchschlagerovy boudy. Podle legendy třem osadám Kirchschlagerů dali jméno jednotliví představitelé rodu. Šimovy chalupy/ Simmaberg mají jméno podle Šimona, Niklův Vrch/ Nikelberg podle rodiny Nikolase a Tonovy domky/ Tonhauser připomínají Antona Kirchschlagera. Prý byli bratry, ale kdo ví? Kirchschlagerové nejspíš založili i nedaleké Dolské boudy, které se jmenovaly Grundbauden. Jméno bohužel téměř zcela zalesněné enklávy odráží jedno z nejstarších pojmenování v Malé Úpě Löwengrundu, tedy Lviho dolu.

Zavedení číslování domů za vlády císařovny Marie Terezie v roce 1771 nám umožnilo zpětně přiřadit rodiny k jednotlivým domům. Tak víme, že skoro 200 let po osídlení byli Kirchschlagerové stále dominantními rody na Šimovkách, Tonovkách, Nikláku i Dolských boudách. Z tehdejších sedmnácti chalup obývali deset. Aby se mezi sebou rozeznali, užívali přezdívky. Ve spodních chalupách Šimovek s pozdějšími čísly 29 a 30 žili v roce 1785 bratři Simmakorla a Simmaton, tedy Karl a Anton Kirchschlagerové. Tehdy tu stálo jen šest stavení, nahoře v dnešním čp. 35 hospodařila rodina Simmastefana, tedy Stefana K. Ve stejné době si v poznámkách k matrice místní pan farář zapsal u protějších dvou chalup Dolských bud jména Nikelhons a Nikeljusef. Proto dnes víme, že Johann K. z čp. 27 a Josef K. z čp. 28 měli kořeny na Niklově Vrchu. Tam se roku 1794 dodnes chráněné chalupy s maloúpským senikovým vikýřem čp. 95 k Barboře Kirchschlagerové přiznal Walschaton, tedy Anton Gleissner z Valšovek ve Velké Úpě. Těsně před vyhnáním starousedlíků v letech 1945 a 1946 žili Kirchschlagerové v Malé Úpě v jednatřiceti domech.

V polovině cesty mezi Spáleným Mlýnem a osadou Smrčí najdete vpravo malé veřejné parkoviště. Naproti vede do lesa původní dřevařský chodník trochu zbytečně označený zákazem vjezdu motorových vozidel. Po pár metrech je zřejmé, že sem nemůže zajet ani čtyřkolka. Cesta stoupá ke skalce, do které někdo vyryl osudové datum 21. 8. 1968. Na křižovatce u zavěšeného svatého obrázku se dejte doprava, chodník vede nad jedinou dochovanou chalupu Tonových domků. Posledním hospodářem tu byl hodinář Alois Kirchschlager, kterému místní neřekli jinak než Uhrmacherlois. Před deseti lety jsme měli možnost s našimi tešary pro místního chalupáře opravit na této významné chráněné kulturní památce roubení a hlavně unikátní maloúpský senikový vikýř opatřit šindelovou krytinou. Tím „endemický“ prvek lidové architektury náležitě vynikl. Na velké luční enklávě Tonovy domky stály tři chalupy. Zbytek louky postupně zarůstá náletem a borůvkám. Až opět vstoupíte do lesa, poznáte podle rovného povrchu před padesáti lety založený porost. V jednom místě si povšimnete z kamenů vyrovnané agrární terasy. Kirchschlagerové přebytečný kámen uložili tak, aby nezměnili plochu trávníku. Dnes

Bouda Jelenka a kiosek Kleinových stály současně u cesty ke Sněžce jen krátce.

je terasa uprostřed hustého lesa ironickou vzpomínkou na staré časy. Od začátku Lviho dolu u Spáleného Mlýna přichází k Tonovkám žlutě značený chodník. Je zajímavé, že se nikdy neobjevil v mapě a nemá obvyklé směrovky. Spojené pěšiny vás dovedou k Šimovým chalupám nebo se dáte doprava po svážnici k Niklově Vrchu. Středem Šimovek klesá do Lviho dolu v nesekané louce znatelná cesta. Je jen škoda, že některé z devíti dochovaných chalup zóny chráněné lidové architektury nevidíme celé přes neuvážené výsadby smrkových plotů. Všechny dřevěné domy jsou zajímavé, chalupa s maloúpským vikýřem čp. 31 téměř dole má od loňska také novou šindelovou krytinu střechy a štítů. Pěšina prochází kolem základů někdejší chalupy čp. 29. Po válce ji nikdo nechtěl, tak zanikla jako dvě chalupy na Tonovkách. Na Niklově Vrchu se počet šesti chalup od roku 1771 nezměnil a enklávu nepostihlo ani zalesnění. Ze všech čtyř lučních enkláv Kirchschragerů jen na Niklově Vrchu žije celoročně Viktor Popule s rodinou. Na loukách chovají ovce a v Boudě Grizzly poskytují ubytování s plnou penzí. Na Niklův Vrch a Šimovy chalupy se dostanete i na horském kole, když projedete Lvim dolem jedenáctikilometrovou cyklotrasou č. 25.

Na Sněžku bez asfaltu

Výluka lanovky zvýšila zájem o výstup z Pomezních Bud, odkud je na vrchol Sněžky jen 550 metrů převýšení. Tradiční červeně značená Cesta česko – polského přátelství začíná u historického hostince Pomezní bouda dvoukilometrovým úsekem zpevněným asfaltem. Zajímavější trasa vede přes Lesní hřeben. Od bývalé celnice se vydejte po modře značené hraniční cestě. Počáteční stoupání na hřebenu vystřídá pohodlný chodník, ze kterého je na několika místech výhled do Jelenohorské kotliny. Dvoukilometrový Lesní hřeben končí Skalním stolem opět s hezkým výhledem na Soví dolinu, Svorovou horu a Sněžku. Uvidíte nejen svou další trasu, ale také část národního parku na polské straně hor. Po větrných a kůrovcových kalamitách tu stojí i leží mrtvé stromy, ale zmlazení už dávno založilo nový les. Správci polského národního parku ponechali les přirozenému vývoji o dvě desetiletí dříve než český KRNP. Tady dobře vidíte jejich správné rozhodnutí. Ze Sovího sedla to máte kousek k boudě Jelence. Původní jméno Emmin pramen pro horský hostinec zvolil majitel panství Jaromír Czernin-Morzin po dostavbě roku 1936. Nedalekou studánku Krkonošský spolek opatřil kamenným obeliskem s deskou Emmaquelle už někdy před rokem 1914. Pramen i desku jsme v roce 2001 spolu se Správou KRNP obnovili. Teprve nedávno nám maršovský rodák Rudolf Hofmann věnoval zajímavou fotografii tohoto místa. Ještě před vznikem hraběcí boudy stál na plošině vedle studánky kiosek Emmaquelle. Snad shoda jmen s oblíbenou hraběnkou Emmou

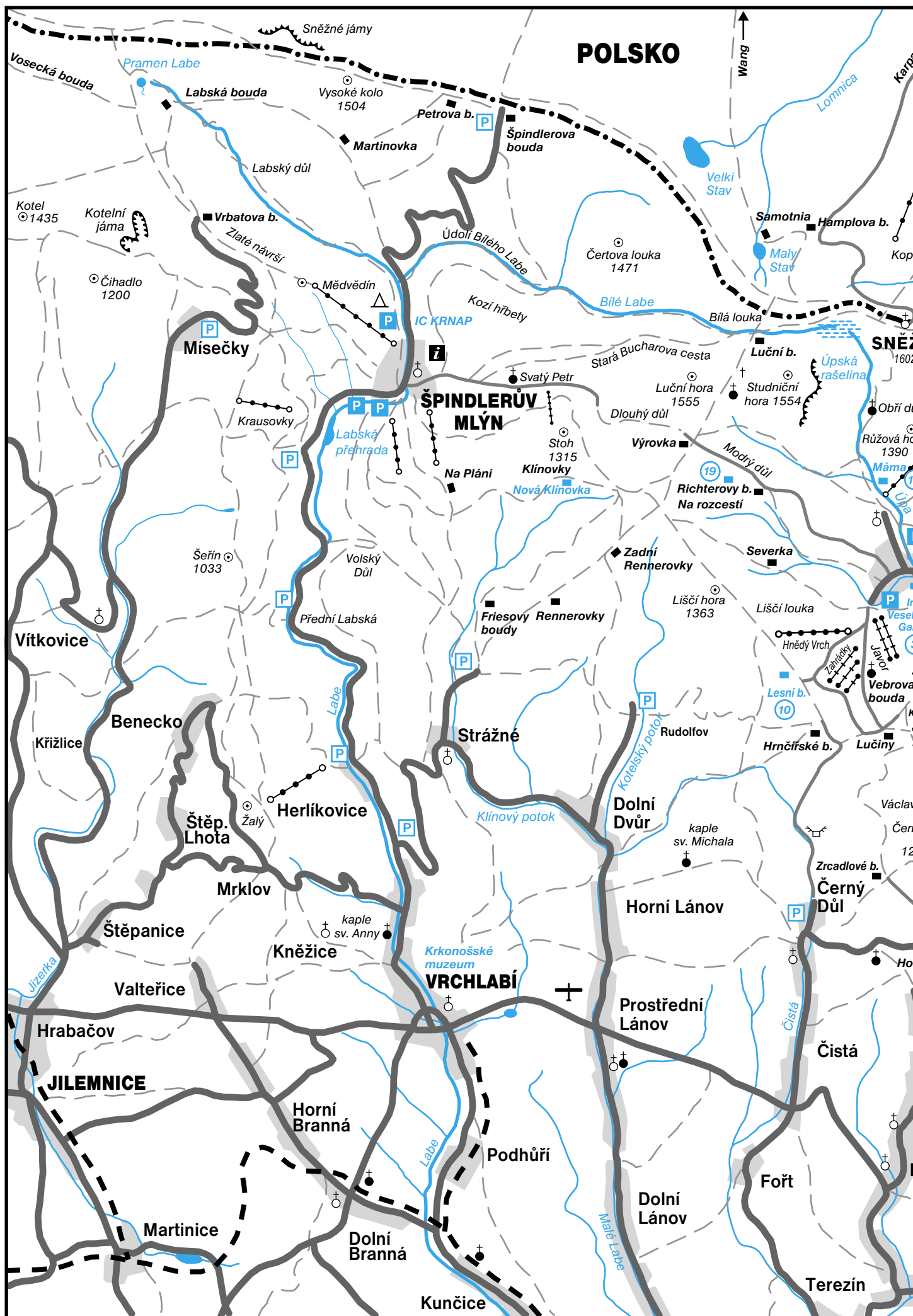

Emma a Adolf Kleinovi u Emmina pramene nabízeli čerstvé plnotučné mléko, podmásli, maliny, citronovou vodu, kafe, čaj, pečivo, horké pácky a také pohlednice a štítky na turistické hole.

Czernin-Morzinovou inspirovala Emma Kleinovou k otevření občerstvení u oblíbené výstupové trasy na Sněžku. Rudolfova teta se narodila v rodině Gustava Hofmanna v Lysečínách a provdala se za Adolfa Kleina do Malé Úpy. Stejně jako hraběnka z maršovského zámku zemřela Emma Kleinová předčasně v roce 1937. Jestli její dobrá služba u Emmi na pramene inspirovala hraběte Jaromíra ke stavbě hostince, už nejspíš ne. Stánek beze stopy zmizel nejspíš brzy po válce, na plošině jsou dnes dřevěné lavičky. Prudké stoupání na vrchol Svorové hory vystřídá mírně zvlněný opravený chodník s hezkými výhledy. Závěrečný výstup z Obřího hřebene je strmý až po dlážděnou Jubilejní cestu, po ní pohodlně dojdete na vrchol. Zpět do Malé Úpy se vraťte okružem přes Růžohorky a Hoferovy boudy, do Spáleného Mlýna sejdete buď Pěnkavčí cestou, nebo kolem Pěnkavčího vrchu a boudy Jana. Kdo zná cestu Messnerovým dolem, jistě zvolí tuto atraktivní variantu.

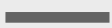
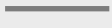
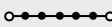
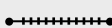
Více se o jednotlivých cílech a aktivitách dozvíte v informačním centru na Pomezních Boudách, doplněném stálou expozicí z historie Malé Úpy. Najdete tu směnárnou, veřejný fax a internet, bezplatné WIFI připojení, kopírování včetně barevného, informace o ubytování, rezervace ubytování v Malé Úpě, prodej map, knih, suvenýrů a dárků. Můžete si tu objednat taxi, získáte kontakt na skibus pro větší skupinu, k nahlédnutí jsou jízdní řady i pro polskou stranu východních Krkonoš. Obec v infocentru zřídila výdejní místo České pošty poskytující standardní poštovní služby jako příjem a výdej vnitrostátních i zahraničních zásilek, příjem poštovních poukázek a platebních dokladů SIPO, prodej novin a časopisů.

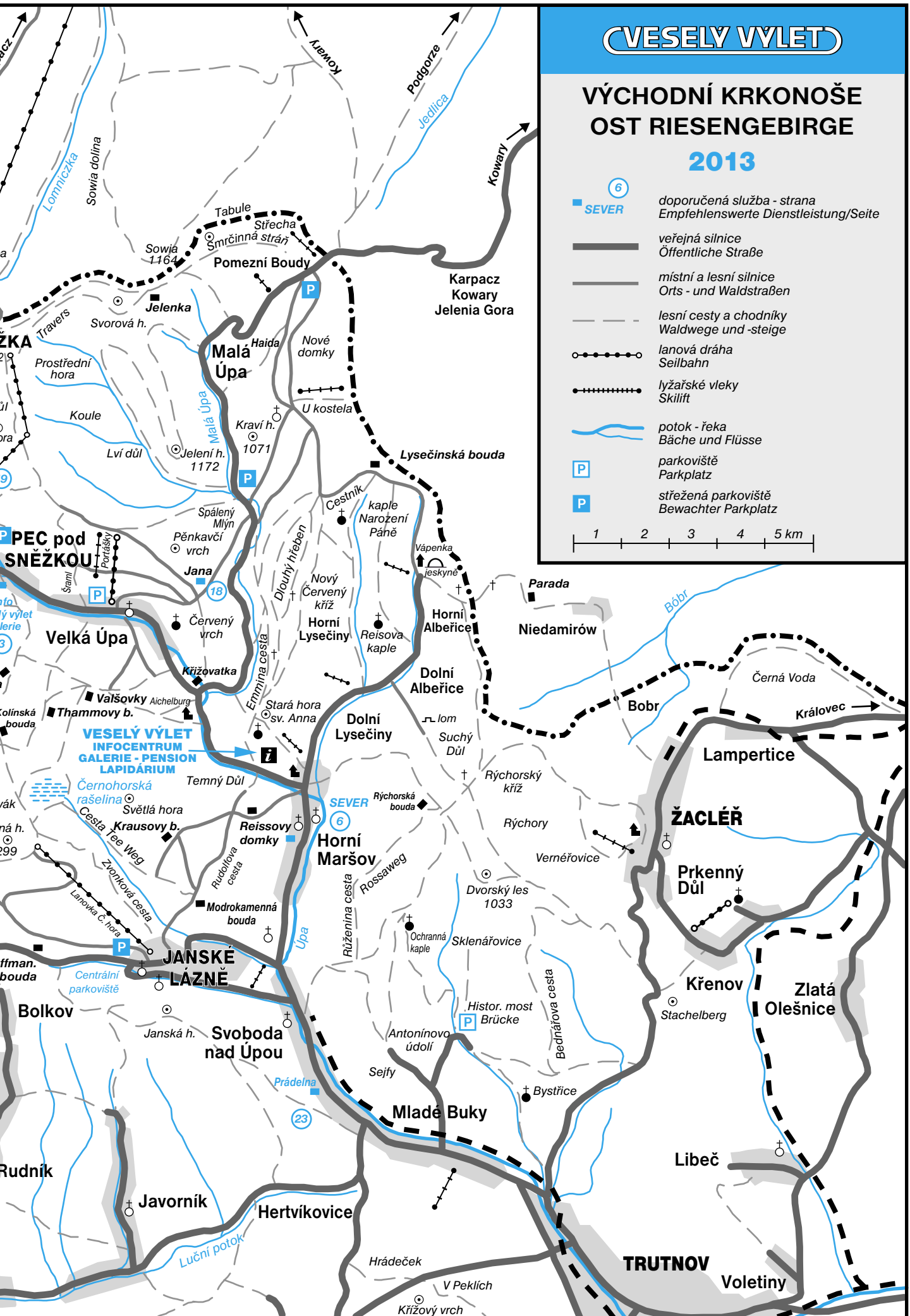
Informační centrum Malá Úpa, Pomezní Boudy, PSČ 542 27, tel.: 499 891 112, e-mail: info@malaupa.cz, je otevřené denně od 9.00. do 17 hodin, mimo sezónu 10.00 – 16.00. Dobře se tu domluvíte i německy. www.info.malaupa.cz

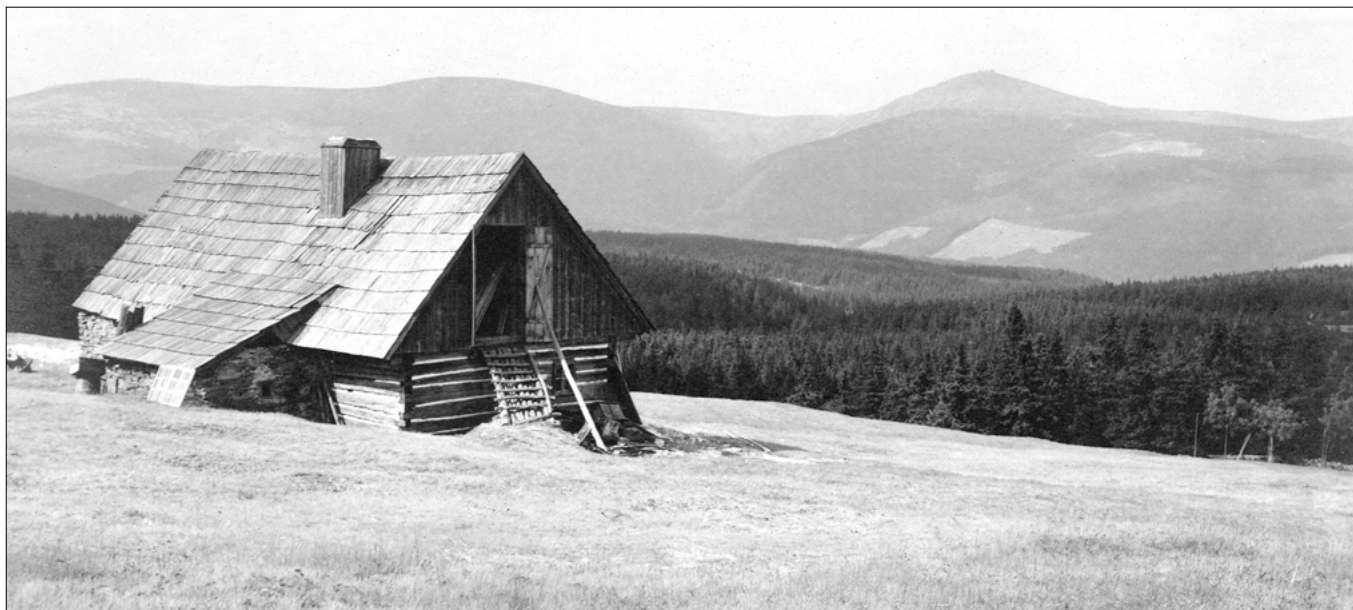

VÝCHODNÍ KRKONOŠE OST RIESENGBERGE

2013

- **SEVER** doporučená služba - strana
Empfehlenswerte Dienstleistung/Seite
 - veřejná silnice
Öffentliche Straße
 - místní a lesní silnice
Orts- und Waldstraßen
 - lesní cesty a chodníky
Waldwege und -steige
 - lanová dráha
Seilbahn
 - lyžařské vleky
Skilift
 - potok - řeka
Bäche und Flüsse
 - parkoviště
Parkplatz
 - střežená parkoviště
Bewachter Parkplatz
- 1 2 3 4 5 km

Poprvé ve Veselém výletu publikujeme stejnou fotografii. V 18. zimním vydání 2002 doplnila v malém provedení článek Antonína Tichého o přeměně chalup na Černé hoře v rekreační domy. Ovšem výstižnější snímek letní boudy jsme zatím nezískali. Chalupa čp. 49 stála v horním rohu Černé paseky. Stejně vypadaly všechny letní boudy na Černé hoře, než zmizely nebo je přestavěli. Měly prostou sedlovou střechu bez vikýře na hrubě tesaném roubení. Seno hospodáři vynášeli na půdu po chatrném můstku přes typická dvoukřídlá vrata. Mléčnice s protékající vodou a chlév byly často vyzděné z místního kamene. To vše je na dávno zaniklé chalupě postavené roku 1840 Josefem Sagasserem dobře patrné. Proto vám ji větší představujeme znovu.

Luční ostrovy na Černé hoře

Staré tištěné turistické průvodce rozdělovaly lázně na termální, minerální, studenoléčebné, později radioaktivní, a kde neměli žádnou vodu tak vzdušné neboli klimatické. Proto v letovisku Špindlerův Mlýn vybírali stejně jako v Janských Lázních dobrovolný lázeňský poplatek neboli Kurtaxu. Jediné termální lázně Krkonoš v souvislosti s Černou horou také užívaly v němčině ozdravně znějící přívlastek Sommerfrische, tedy letovisko s čerstvým vzduchem. Ovšem lázeňští hosté nestoupali do kopců jen zhluboka dýchat. Pro městské lidi byl atraktivní drsný život horalů na pastvinách a seništích, podobně jako jsou pro nás zajímavé dnešní odlehlé oblasti Karpat. Hosté na Černé hoře viděli chlapy kosit trávu s fajfkou zavěšenou v levém nebo pravém koutku, podle toho, kde jim v zubech probrousila žlábek. Ženy v prostých dlouhých sukních se zástěrou obracely sena, bosé děti pásly v lesích dobytek. Obdiv budilo snášení obrovských loktů sena uvázaných k subtilní krosně na zádech ještě subtilnějšího horalá. Odvážnější hosté v letních salaších přespávali, snídali čerstvé mléko a chleba s horským sýrem. Tři století obyčejné chalupy jen s chudým letním vybavením sloužily hospodářům jako salaše, než je přeměnili v hostince a některé dokonce na horské hotely. S domy se proměnili mnozí horalé v úspěšné hoteliery nebo alespoň hostinské. To ovšem neplatilo pro všechny majitele letních bud na Černé hoře. V polovině 19. století měla Černá hora sedm lučních enkláv s dvaceti letními boudami z toho pět na území sousední obce Černý Důl. Ze tří chalup na Volských boudách a dalších tří na Černé pasece nezbylo nic. Téměř původní zůstaly jen dvě boudy na Malých a výjimečná chalupa čp. 136 na Velkých Pardubických boudách. Původní rozložení si uchovaly dvě usedlosti na Zineckerových boudách, ze sedmi domů na Zrcadlových boudách zbyly tři. S výjimkou dvou posledních lokalit bývaly v 19. století chalupy přes

zimu prázdné, jen občas sem přišli hospodáři z půdy odebrat seno a odvézt na saních rohačkách do jejich trvalých domovů v údolí.

Letní bouda jako věno

O počátcích lučních enkláv na Černé hoře víme jen málo. V době před očíslováním domů v roce 1771 obtížně přiřazujeme k jednotlivým místům jména hospodářů. Na Volských boudách měli první chalupu Bergerové z Velké Úpy. Vyháněli sem mladý dobytek na nájemní pastvu a snad proto se louka s dnes známým Horským hotelem a zničenou Sokolskou boudou nejmenuje podle Bergerů, ale podle volů. Letní chov dobytka v polohách téměř třináct set metrů nad mořem znali Bergerové už ze své původní domoviny v Jižním Tyrolsku. Vysoko nad jedním z největších dvorů Bergerhof v údolí Antholz leží dodnes využívaná luční enkláva Bergeralm. V 16. až 18. století nejen Bergerům připadala přeměna lesa na seniště zcela normální. Kühnelovy boudy jsou připomínané až po roce 1730. Tobias Kühnel I. se narodil roku 1692 a čtyřicetiletý postavil první letní boudy na seništi pod Černoohorským rašeliništěm. Předpokládáme, že sečené a spávané louky tu byly již před tím, ale stavba boudy umožňovala jejich lepší využití. Celoroční dostatek vody z rašeliniště zajišťoval bohatost trávy i v nejsušších letech, kdy ostatní hospodáři omezovali chov pro nedostatek sena. Tobias Kühnel II. se narodil roku 1723 na Zrcadlovkách v dnes již zaniklém stavení. Jeho otec Tobias I. tehdy vlastnil i horní boudu čp. 29 na Zineckerovkách. Tobias Kühnel III. se podle záznamů narodil roku 1761 v chalupě s později přiděleným číslem 33, dnes 133. To už se luční enkláva jmenovala Velké Kühnelovy boudy a stály tu překvapivě blízko sebe tři prosté chalupy. Podle vyprávění hospodáře z Janových bud Friedricha Kneifela neměl Tobias Kühnel III. syna. Jeho dcera Gertruda si v říjnu 1822 vzala zdatného hospodáře Ignaze Kneifela z chalupy u dnešního Barrandova ve Velké

Úpě. Nevíme, jak to tehdy chodilo, ale s manželkou získal bohaté seniště na Velkých Kühnelových boudách, kterým od konce války říkáme Pardubické. Friedrich Kneifel říkal i ve známém dokumentu Jakou řečí mluví Pánbůh z roku 2001, že se tím Ignaz Kneifel stal bohatčem. Bohatství nespočívalo v prostých boudách na Černé hoře, ale v senu a pastvinách, které díky nim mohl využít. Choval tehdy úctyhodných dvacet krav a každý rok prodal odchovaný mladý dobytek. Gertruda měla zakládání usedlosti na lesní půdě v krvi. S Ignazem přiměla hraběte Alfonse Aichelburga k prodeji vzrostlého lesa na rovném pozemku u Janových bud a za peníze vydělané hospodařením na Černé hoře spolu založili jedno z nejhezčích hospodářství ve Velké Úpě. Na vysbírání šutrů a nanošené hlíny prý najali dvacet lidí na celé léto, proto jsou agrární valy stejně velké, jako na Velkých Pardubických boudách. Ovšem tam většinu z nich pohltil nový les. Jak pěkně mluvil o svém pradědovi, nešetřil Friedrich dědečka Wenzela Kneifela. Snad během dlouhé vojenské služby si oblíbil zábavu ve společnosti a jedním z důsledků byl prodej letních bud na Černé hoře. K tomu jistě přispěl požár rodné chalupy na Janových boudách v září 1867. Seniště a dvě boudy koupili Gleisnerové z velkého rodu na Vlašských boudách a na Černé hoře hospodařili až do roku 1945.

Poslední hospodář z Černé hory

Alois Tippelt je váženým občanem Janských Lázní a pamětníkem hospodaření na Černé hoře. Do vinotéky Nade Dnem v Horním Maršově zveme hosty se zajímavým osudem. Ve čtvrtek 6. června jsme si rádi poslechl vzpomínání Aloise Tippelta. Známeho vypravěče si přišli poslechnout také dva starostové Janských Lázní, tedy ten minulý a současný. Přestože se Alois Tippelt narodil před třiaosmdesáti lety v nejvýše položené chalupě osady Honzův Potok v Temném Dole, nejvíce vzpomínal na Černou horu. Jeho maminka Marie pocházela z rodu Gleissnerů z Valšovek. Děda Anton Gleissner koupil na Velkých Pardubických boudách letní boudu čp. 35 a s otcem Vinzenzem tu Marie prožila dětství. Když se v červnu 1932 provdala za Franze Tippelta z Malých Tippelových bud, přáli stejné dětství svým pěti synům. Jenže vypukla válka a celou Černou horu obsadily speciální německé jednotky, aby tu cvičily diverzní akce. Seniště na Volských boudách vojáci rozryli polními lopatkami při nácviu kladení min, u všech přístupových cest visely výhružné tabulky o zákazu vstupu. Důsledné dodržování pod hrozbou smrti nacistická mašinerie uměla zajistit. Franz Tippelt mohl na rodinném seništi hospodařit, ale kvůli sledování to nebylo jako dřív. V zimě přišel se svými kluky, pečlivě narovnali seno každý na své rohačky a sjeli k Modrým kamenům po Cestě T neboli Twegu. Náklad přetlačili po rovině na Krausovy boudy, odkud to měli ke své chalupě v Honzově Potoce jen kousek. Cestu absolvovali i několikrát za den. Po konci války zůstal omezený režim na Černé hoře zachovaný. Vyhláška MNV ve Svobodě nad Úpou z 22. května 1945 zakazovala pobyt na celé Černé hoře a kdo by neuposlechl výzvy „stůj!“, byl by zastřelen. Tippeltové ze všech hospodářů zůstali na Černé hoře sami. Franz Tippelt dostal 21. července na četnické stanici v Maršově potvrzení, že „jde na polní práce do Kienlových bud u Černé hory“. Proto mohl usušit a v zimě svězt své poslední seno. Jako dřevař a navíc s tolika syny perspektivními pro lesní, stavební a hornické práce mohl zů-

*V dubnu 2013 zemřel fotograf z Jaroměř Václav Novák. V šedesátých letech pro knižku Marie Kubátové *Tucet Krakonošových pobočnicků* nafotil soubor portrétů lidí spojených s Krkonošemi. Jím signovaná fotografie posledního tradičního hospodáře z Černé hory Franze Tippelta se v publikaci neobjevila. Snímek se uchoval v rodinném archivu Aloise Tippelta. Sběratelka krkonošských pohádek a příběhů Marie Kubátová přežila svého fotografa jen o dva měsíce. Velmi si vážíme, že do prvního vydání *Veselého výletu* v červnu 1992 přispěla povídkám *Pěkně vítám v Krakonošově království*.*

stat v chalupě v Honzově Potoce, ale letní boudu na Velkých Pardubických boudách jim sebrali. Neudržovaná zchátrala a zanikla. Na besedě ve vinotéce Alois Tippelt ukázal fotografii z šedesátých let, kde stojí mladí Tippeltové s dětmi a za nimi je do snímku perem zakreslený půdorys jejich zaniklé chalupy.

Přes Velké Pardubické boudy vede naučná stezka okolo Černohorského rašeliníště. Dvě někdejší letní boudy založené Tobiasem Kühnelem byly mnohokrát přestavěné a propojené chodbou. Dnes je tu otevřený rázovitý hostinec. K Malým Pardubickým boudám nevede značená cesta, ale kolem dvou původních chalup prochází zajímavý chodník do Klausového dolu s možností projít k Velkým Pardubickým boudám. Červeně značenou Zvonkovou cestu i chodník Klausovým dolem vážně poškodila červnová povodeň. Přes Zrcadlové boudy vede z Černého Dolu žlutě značený chodník, propojený modře značenou sjezdovou Lobkovicovou cestou od Janských Lázní. Zineckerovy boudy se ocitly na jedné ze tří hlavních sjezdovek lyžařského areálu Černá hora. Největší luční enkláva na Černé hoře Volské boudy přímo navazuje na horní stanici lanovky. Když začala na Černou horu jezdit roku 1928 první lanovka v Československu, přispěla její obliba k zániku posledních letních bud. Prosté horské domy byly buď jako nepotřebné strženy nebo přestavěny pro hosty. Po požáru prastaré letní boudy na dolní louce Černé paseky asi v roce 1934 majitelé Černé boudy Bönischové raději parcelu koupili, aby jim tu náhodou nevyrostla konkurence. Už před tím místo mnohokrát přestavované a rozšiřované horní letní boudy postavili novou Černou boudu. Současný hotel s restaurací je z konce osmdesátých let. Kolem prochází nejoblíbenější vycházka z Černé hory přes Lučiny do Pece pod Sněžkou.

HORSKÝ HOTEL BOUDA JANA

Horský hotel a restaurace s tradicí sahající do roku 1880 leží mezi Velkou a Malou Úpou na křižovatce turistických cest. Prochází tudy hlavní trasa k vrcholu Sněžky. Kaštan na hotelovém pozemku se vždy perfektně upraveným trávníkem pamatuje zakladatele hostince z rodiny Bönschů. Paškovi pod mohutným stromem sedávají od roku 1986. Ve zmodernizovaném rodinném hotelu nabízejí ubytování v dobře vybavených a prostorných jedno až třílůžkových pokojích i větších apartmánech. Hosté využívají infrasaunu, venkovní vířivku, posilovnu, stolní tenis a fotbal, v zimě si mohou půjčit až deset kvalitních saní a v létě sedmimilové skákací boty. K dispozici mají hotelový počítač, Wi-Fi připojení k internetu a vlastní parkoviště. Povolení k vjezdu a parkování dostanou po příjezdu. V zimě hosty přiváží od parkoviště ve Velké Úpě rolba. Na lyžích sjedou ke spodní stanici lanovky Portášky a od horní stanice se vrátí do hotelu. Hned vedle je lyžařský vlek Pěnkavčí Vrch. Bouda Jana leží skoro tisíc metrů nad mořem, přesto jsou kolem lesní cesty s mírným spádem a upraveným povrchem vhodným pro letní procházky s kočárkem i zimní vyjížďky na běžkách. Zajímavou trasu okolo Pěnkavčího vrchu upravuje rolba. Hotel je dobře připravený na pobyt s malými dětmi, rodiče uvítají přebalovací pult, mikrovlnku, postýlku, dětský koutek i venkovní hřiště a hlavně bezpečné a upravené okolí hotelu.

Restaurace s českou kuchyní i specialitami ke kávě je známá jedinou horskou výrobnou zmrzliny z borůvek od Krkonoše. V hotelu Jana pořádají ozdravné borůvkové pobyty s borůvkovou polopenzí. Vedle tradičních koláčů, knedlíků, pohárů, marmelád, džusů připravují třeba vepřovou panenku s borůvkovou omáčkou a také borůvkové pivo a limonádu. Jinak tu točí pivo Konrád a z nealkoholických nápojů vede Přírodní jablečný mošt. Procházející turisté zajdou na letní terasu na kávu a borůvkovou zmrzlinu a kochají se nádherným výhledem na úpské údolí.

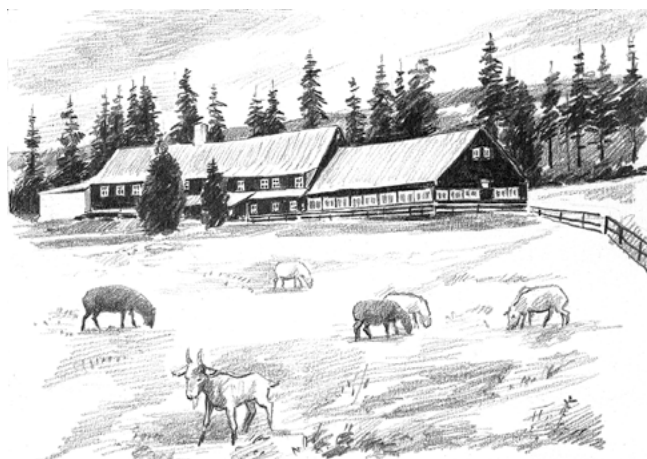
Horský hotel Bouda Jana v Peci pod Sněžkou, Velká Úpa čp. 31, PSČ 542 21, majitelé Jaroslava Pašková a syn Petr Pašek, tel., fax: 499 891 119, mobilní 603 838 810, e-mail: boudajana@boudajana.cz, www.boudajana.cz

LESNÍ BOUDA

Jedna z nejznámějších krkonošských samot, s horskou farmou stojí na hranici Černého Dolu (5 km) a Pece pod Sněžkou (3 km) v nadmořské výšce 1104 metry.

Nabízí ubytování různé kategorie od turistického typu po apartmány s kompletním vybavením. Horský hostinec s celodenním a téměř celoročním provozem navštěvují běžkaři i sjezdaři, kteří snadno dojedou od horní stanice lanovky Hnědý Vrch. V létě sem míří cyklisté a pěší turisté, často návštěvu spojí s poznáním rozhledny na Hnědém Vrchu. Přes Dolní Dvůr k Lesní boudě dojde i autobus se seniory nebo s dětmi na školu v přírodě. U boudy je letní bazén a venkovní vířivka s krásným výhledem. V zimě se volejbalové hřiště změní na nejvýše položené kluziště v České republice. Majitelé Lesní boudy před lety obnovili tradiční chov hospodářských zvířat, veškerá bioprodukce je určena jen pro místní restauraci. Jako první ve třetí zóně národního parku získali certifikát biofarmy. Na okolních loukách se v létě pase stádo ovcí a koz. Děti se mohou s hospodáři podívat do chléva, jen nemohou zvířata krmit. Boudařka Markéta Krejčlová s rodinou vás zve na příjemné letní posezení na zápraží boudy s výhledem do kraje či na pasoucí se zvířata. V nově rekonstruované stylové restauraci si můžete vybírat ze zajímavé nabídky typických místních jídel nebo vychutnat výrobky z koziho sýru. Ovšem hlavním lákadlem jsou vlastní farmářské výrobky z jehněčího a skopového masa, třeba biftečky, sekané biftečky, jehněčí jehla se švestkovou omáčkou, maso s ořechovou či jablečnou omáčkou nebo s horskými bylinkami. Na jídelním lístku jsou tradiční krkonošská jídla, jako kyselo, sejkory, bandora s kozím sýrem, grilovaný kozí sýr s fazolemi a anglickou slaninou nebo s kysanou smetanou a brusinkami, drvoštěpský chléb s pomazánkou z kozího tvarohu, z česneku a čerstvých bylin. Kozí sýr najdete i v salátech, ale nemůžete si jej koupit s sebou domů. Lesní bouda je skvělým místem pro lyžování všeho druhu. Ke známé sjezdovce Zahrádka ve Ski-Resortu Pec je to 400 metrů, kolem boudy probíhá Krkonošská lyžařská cesta i hlavní výstupová trasa na hřebeny přes Liščí horu. K běžeckým okruhům na Černé a Světlé hoře je to přes Lučiny dvacet minut jízdy na lyžích.

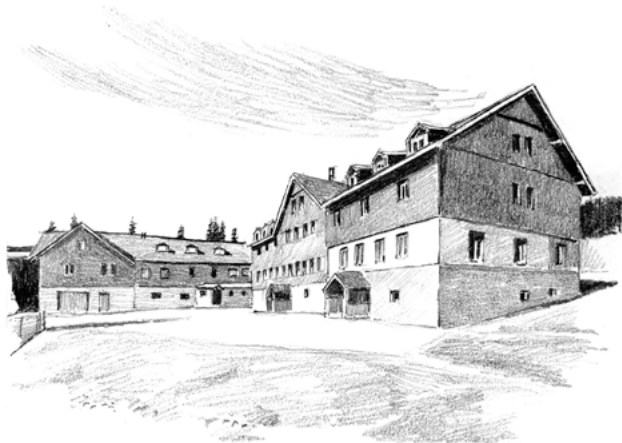
Lesní bouda, ač v Peci pod Sněžkou, má poštovní adresu: Černý Důl čp. 187, PSČ 543 44, tel., fax: 499 896 343, mobilní: 602 148 099, e-mail: info@lesnibouda.cz, příznivé ceny, domluvíte se i německy, www.lesnibouda.cz.

RICHTEROVY BOUDY

Vysoko nad městem Pec pod Sněžkou u hlavní cesty vedoucí na hřebeny najdete ve výšce 1206 metrů jednu z nejlépe vybavených hřebenových bud. Moderní provoz nabízí 105 lůžek, z nichž je 29 v sousední Červené boudě. Více než třetina pokojů má vlastní sociální zařízení a TV, další dvou až pětilůžkové pokoje určené především pro školní a zájmové skupiny jsou vybaveny umyvadlem. Ve středisku je výtah a jeden pokoj pro vozíčkáře. Pro další vyžití slouží sauna a posilovna. Ke středisku patří víceúčelové a dětské hřiště, v zimě dva lyžařské vleky a upravené cvičné sjezdovky. K dispozici je i WIFI připojení k internetu, školící místnost a dětský koutek v restauraci. Hosté mohou po celý den využívat restauraci a vybírat ze široké nabídky nápojů a jídel. Kuchyně je zaměřená na tradiční česká jídla a zeleninové saláty, borůvkové knedlíky, specialitou jsou lívanečky s kynutého těsta ozdobené borůvkami, jogurtem a šlehačkou. Restaurace získala certifikát Czech Specials za kvalitní českou kuchyni. Určitě ochutnejte oceněné krkonošské kyselo s houbami a chlupaté knedlíky se zelím a smaženou cibulí. Na Richterovkách se točí světlé pivo Bernard 11°; tmavé pivo, nealko Švestkové a Plzeň jsou lahovná. V nabídce vinného listku, který sestavoval sommelier Radek Jon, jsou vína z Habánských moravských sklepů. Obsluhu baru proškolil v přípravě kávy Rioba barista a Mistr kávy České republiky z roku 2004 Jaroslav Petrouš. Oba zastupují firmu Makro Cash & Carry. Je tu otevřeno celý rok, tedy i v mimosezóně pro firemní akce, rodinné rekreace, školy a turisty. Po předchozí domluvě je možné zajištění přednášek o kynologii, přírodě KRNP, meteorologii a nejčastěji o Horské službě, lavinách a nebezpečí v horách. Restaurace je pro průchozí otevřena denně od 10 do 18 hodin. Richterovy boudy jsou dobrým výchozím místem pro běžkaře a skialpinisty, kteří svůj program směřují na hřebeny Krkonoš. Kolem prochází skialpinistická trasa č. 5 a nedaleko i č. 1. Běžkaři se snadno napojí na tradiční hřebenovou túru popsanou na str. 5.

Richterovy boudy nad Pecí pod Sněžkou čp. 81, PSČ 542 21, Učební středisko ministerstva školství a tělovýchovy ČR, vedoucí Lenka Janoušková, tel., fax: 499 896 249, tel. 724 975 386, e-mail: info@richtrovyboudy.cz, příznivé ceny, domluvíte se i německy, www.richtrovyboudy.cz.

WELLNESS HOTEL BOUDA MÁMA

Vladimír Nikl přeměnil obyčejnou boudu na čtyřhvězdičkový hotel se zachováním přívlastku horská. Po modernizaci pokojů a restaurace v původní roubené části chalupy přibyl tříhvězdičkový hotel, později rozšířený o čtyřhvězdičkovou moderní budovu. S restaurací a sportovním zázemím je nový dům propojený podzemní chodbou. Všechny prostory jsou nekuřácké a mají pokrytí rychlým internetem. Do objektů s dobře vybavenými hotelovými pokoji a apartmány se vstupuje vlastním vchodem s lyžařnou se skříňkami a sušáky na boty. Wellnessový program tvoří především krásný bazén s protiproudem, vírivka a masážní studio. Pro hosty je připravená relaxační část s absolutním klidem a čtyřmi různými saunami. Vyberou si mezi tradiční finskou, solnou, laconiem nebo bylinkovou, ještě přibude turecká a procedury v horké lázni. Novinkou pro hosty jsou Kneippovy lázně. Po ochlazení mohou následovat masážní sprchy. Sportovní vybavení hotelu nabízí hřiště na squash, stolní tenis, posilovnu se sedmi stroji včetně kola na spinning a stepper. Venkovní hřiště na tenis, volejbal, nohejbal se v zimě změni na oblíbené kluziště navštěvované hosty ze širokého okolí. Jinou zábavu poskytuje bowlingová dráha nebo biliár. Nejmenší děti se zabaví v dětském koutku. Ubytování hosté mají až dva vstupy do wellnessu a sportovní části zdarma. Kuchyně založená na českých jídlech nabízí i několik lehkých jídel a krkonošské speciality. Restaurace je otevřená i pro neubytované hosty, což využívají především zákazníci cestou do Obřího dolu a na Sněžku. Čtyřjazyčný bohatý jídelní lístek obsahuje i moučníky ke kávě, poháry a odpolední svačiny. Vždy ve čtvrtek ožije venkovní altánek při grilování kýty naložené v nálevu. Točí se tu pravá Plzeň a Gambrinus. Hotelovou vinotéku zásobuje vinařství Pavlov - Bohemia sekt a Habánské sklepy. Na restauraci navazuje kongresová místnost až pro šedesát lidí. Po úzké cestě k boudě vyjíždějí jen vozy hotelu řízené profesionálem, hosté parkují v údolí ve dvaceti hotelových garážích a na vlastním parkovišti. Nahoru je vozí hotelový minibus, který také zajiždí ZDARMA ve dvacetiminutových intervalech i k lyžařskému areálu.

Bouda Máma wellness hotel v Pecí pod Sněžkou čp. 124, PSČ 542 21, majitel Vladimír Nikl, tel. hotel: 602 304 989, tel. rezervace: 244 465 666, e-mail: hotel@boudamama.cz, www.boudamama.cz. Domluvíte se i německy, polsky a anglicky.

**Rýchorský mlýn Quinta čp. 21
před požárem roku 1921.**

**Emanuel Walter zachytil před chalupou čp. 32
Emilii Hoffmannovou s dětmi.**

Městské muzeum v Žacléři pro letní sezónu připravilo vedle stálé expozice zajímavou výstavu z historie škol v horském městě a v dříve samostatných obcích Bobr, Černá Voda a Rýchory. Od muzea přes náměstí vede do dnes chalupářské osady Rýchory zajímavá modře značená cesta. Kolem historických dřevěných měšťanských domů projdete k již dlouho uzavřené bráně areálu žacléřského zámku. Další dva kilometry prochází stezka úžasným smíšeným lesem s dominantními obrovskými buky. V podrostu čeká na svou příležitost tisíce malých stromků, v prosvětleném místě s padlým velikanem už začal jejich závod o více světla. V mohutném pahýlu stromu hnízdí ptáci a bují dřevokazné houby. Tak nějak vypadal prales, když do Žacléře ve 13. století přišli kolonisté. V místě osady Rýchory les vydržel ještě o tři století déle, založili ji až při dřevařské kolonizaci. Prvním domem v osadě je za tabulí se znaky Žacléře a Rýchor pension Ozón. Dříve se jmenoval Quintenmühle podle Quintentalu, tedy Pátého údolí. Je na trase první otevřené restaurace s venkovním posezením pod více než stoletým bukem. Dříve hlavní obecní a teprve od roku 2005 modře značená turistická cesta stoupá k lesu a pak pohodlně plyne nejhezčími partiemi osady Rýchory. Nahore nad cestou uvidíte dvě pěkné chalupy. Tu s bílým předním vikýřem a pruhovaným půlštókem čp. 31 postavil kolem roku 1925 Josef Kammel. Jeho rodině patřila i sousední chalupa čp. 32 s velkou třešní a vedle ní ještě třetí čp. 33, ovšem pro nezáměr zbořená v roce 1960. Při sledování zdejších chalup se nám vybavují fotografie pořízené roku 1934 Emanuele Walterem. Obec Rýchory si jménem starosty Wendelina Polze a sousední osady Vízov objednala fotokroniku a pomohla akci zorganizovat. Patrně v neděli se obyvatelé ustrojili v nejlepších šatech

nachystali na příchod fotografa. Někteří hospodáři vyvedli milovaného koně nebo pracovitěho volka. Často před fotografem stály tři generace z jedné rodiny, před školou samotný pan učitel. Fotografie s ním je k vidění na školní výstavě v muzeu. V kontextu s dalším osudem zachycených lidí a domů fotograf z Hostinného Emanuel Walter vytvořil působivý dokument vypovídající mnohé o krajině, lidové architektuře, místních lidech i způsobu jejich života. Než se fotoalbum dostalo do Okresního archivu v Trutnově, několik snímků zmizelo. I tak je čtyřicet vyfocených usedlostí unikátním souborem, jaký ostatní horské obce v Krkonoších nemají.

Ve zmíněné chalupě čp. 32 nad cestou bydlela v nájmu u Kammelů vdova Emile Hoffmannová se čtyřmi dětmi. Mnoho mužů z Rýchor fárало v Žacléři, jestli její muž zůstal v uhelných dolech, nevíme. Při pohledu na skromné živobytí se nám vybaví slova místní pamětnice Christiany Paslerové, jak mnozí obyvatelé Rýchor neměli čím naplnit povolených padesát kilogramů při opouštění domova v roce 1946. Dalším zajímavým domem na trase je o kousek dál bývalá hájovna čp. 51 postavená roku 1906. Dva mohutné jasany a modřín připomínají, že tady ještě před sto padesáti lety rostl vysoký les. Pak jej maršovské panství přeměnilo na velkou louku s hájovnou uprostřed. Rudolf Kummert sem přišel do služby lesnického adjunkta z roviny od Žatce. V nedalekých Lamperticích si našel nevěstu a v hájovně se jim narodilo pět dětí. V roce 1928 onemocněl a nezvládl práci hajného. Řadu let Rudolf Kummert chodil po dnes modře značené stezce do lesní správy u žacléřského zámku a vídal ruiny vyhořelého mlýna Quinta. Když opustil lesnickou službu, půjčil si peníze mimo jiné i v trutnovském pivovaru a v roce

**Základy zaniklé chalupy čp. 9
Franze Lorenze pomalu pohlcuje les.**

**Hostinec Ernsta Polze čp. 8
dnes připomínají jen dva krásné kaštiny.**

Tři generace z rodiny Rudolfa Heinzela před později zaniklou roubenkou čp. 33.

1930 dokončil architektonicky povedený pension Quentenmühle. Že se v dnešním Ozónu čepovalo výhradně trutnovské pivo, je zřejmé. Po nastěhování do mlýna se manželům Kummertovým narodilo poslední, šesté dítě Christiana. S ní a jejím manželem Helfriedem Paslerem jsem si v říjnu 1990 poprvé povídal nad dobovými obrázky Rýchor v jejich domě čp. 11. Nejhezčí stavení v osadě kdysi skrývalo jediný zdejší obchod. Paslerovi zůstali obyvateli Rýchor, i když na zimu odcházeli do bytu v Žacléři. Výborná vyprávěčka nevzpomínala jen na svého otce Rudolfa, návštěvy hostů v pensionu Quinta, lyžování po stráních, ale především na pospolitost celé osady a ztracené sousedy. Sama měla těžký osud už od roku 1945, kdy museli z Rýchor odejít na práci k sedlákům do kraje. S prvním mužem měla tři děti, když zemřel v žacléřském dole. Na Rýchory se vrátila s novým partnerem do domu Paslerových jen dvě stovky metrů od někdejší otcovy hájovny. Až dojdete po okraji lesa k lavičce s obrázkem svatého Huberta, jistě vás zaujme do prkna vyřezaná výzva: „Prosim, chovejte se jako zvěř! Krakonoš“. Nepochybujeme, že u oblíbeného místa paní Paslerové tabulku pověsil rýchorský patriot a vážený přítel Veselého výletu Zdeněk Slováček, který dům po její smrti koupil, opravil a převzal i roli autority mezi osadníky.

Druhý bílý dům pod Paslerovkou je bývalá škola, kde se do roku 1945 v jedné učebně naráz učilo všech osm tříd. Na výstavě se asi nedozvíte, že pan učitel býval vždy v pondělí na žáky nevrlý. Po čase zjistili, že mívá kocovinu po pravidelné nedělní tancovačce. Po vypuknutí války se podle paní Paslerové neměl s novým režimem rád. Když musel narukovat na frontu, nechal se při první příležitosti zajmout od Britů. Ještě před vstupem značené cesty přes potok do horního dílu Rýchor uvidíte vpra-

Prastará chalupa Rudolfa Kammela na Vízově čp. 13 zmizela už roku 1948.

V roce 1927 postavil Otto Pasler výstavní dům čp. 11 s hospodářstvím a malým obchodem.

vo pod cestou zarostlé místo se základy chalupy Franze Lorenze čp. 9. V javorovém náletu bojuje o přežití letitá třešeň zasazená původním hospodářem. V obci Rýchory po roce 1945 zaniklo čtyřicet domů z celkových třiapadesáti, v navazující osadě Vízov zbylo ze třinácti domů jen šest. Kousek dál u naší cesty dva krásné mohutné jirovce, tedy lidové kaštiny, připomínají zaniklý výstavní hostinec Ernsta Polze. Sem chodili lidé z obce Rýchory s více než dvěma sty obyvateli tancovat, tady se scházeli hasiči, Christa Paslerová vzpomínala na vánoční besídky. Při velkém „úklidu“ Krkonoš v roce 1960 zpustlý hostinec odstřelilo ženijní vojsko. Ochudili jsme se o dříve živoucí kus východních Krkonoš, mnohé domy a krásné louky, ovšem na rozdíl od sousední obce Sklenářovice zůstala osada Rýchory zachovaná. Před výstupem na hřeben cesta přechází do osady Vízov. Stejnou krajinu formálně odděluje katastrální hranicí Žacléř od Rýchor. Vpravo u cesty zůstal prostý zděný domek, na druhé straně bývala chalupa povozníka Rudolfa Kammela. Další domy stávaly nahoře v okolí křížku, ze zaniklé Hampelovy hospody zbyl jen pěkný výhled na slezskou stranu. Tady se rozhodnete buď pro návštěvu nedalekého rázovitého hostince Hubertus, nebo pro výstup k Rýchorské boudě na vrcholu hřebene. Po mnoha letech v nejvýchodnější hřebenové boudě Krkonoš podávají občerstvení opět v hlavní roubené hostinské místnosti.

Městské muzeum Žacléř a Turistické informační centrum, Rýchorské nám. 10, 542 01 Žacléř, tel. 499 739 225, e-mail: muzeum@zacler.cz. Je otevřeno denně kromě pondělí od 9 do 16 hodin.

www.zacler.cz

Někdejší hospodářství čp. 42 Johanna Tamma stojí vedle Rýchorského kříže dodnes.

Na maršovské faře v září 2010.

Horní Maršov – Otevřené muzeum 2013

Dny evropského kulturního dědictví proběhnou opět i v Horním Maršově v sobotu 14. září. Zveme vás na čtvrtý ročník festivalu Horní Maršov – Otevřené muzeum, tentokrát se odehraje v objektu opravené fary a jejím blízkém okolí. Kulturní program zahájíme ve 14 hodin první komentovanou prohlídkou zrekonstruovaného barokního domu, nádvoří, zahrady s novým dřevěným divadlem i proměněnými chlévy v hospodářské části. Dozvíte se, že zahradní divadlo navržené a provedené teaterským mistrem Petrem Růžičkou s pomocí kolegy Davida Stejskala „Představuje kamenný dům na motivy antického chrámu provedené ze dřeva. Je rozkreslený na rozetě, tedy pomocí modulových kružnic s deriváty zlatého řezu, jak ostatně bylo v antice zvykem. Tato malá architektura není běžnou konstrukcí, nemá klasické zavětrování diagonálními vzpěrami, proto je novotvarem. Věncem je posazený přímo na modřínové sloupy. Síla stavby je v detailech, třeba unikátní provedení dvou zazubených vysokých nosníků nebo pažen a klínované nikoliv přitloukané stěny“. Kromě prohlídky s odborným výkladem o historických a stavebních zvláštěnostech bývalé fary a novém využití celého areálu, se můžete těšit na divadelní přehlídku. Pro děti opět připravíme kreslený komiks od ilustrátora Jakuba Plachého. Dále se můžete těšit na interaktivní výstavu proměn krajiny, koncert a divadlo. Podrobnosti o programu i minulých ročnících v průběhu léta uvedeme na webových stránkách www.otevrenemuzeum.cz. Letošní projekt organizujeme ve spolupráci s ekologickým střediskem SEVER a jako vždy s podporou obce Horní Maršov. Neváhejte a přijďte se podívat, za pořadatele vás zve Anna Klimešová.

Krakoňšův guláš v Peci pod Sněžkou

Tehdejší místostarosta města Pec pod Sněžkou Jaroslav Dostál před

sedmi lety dohodl s místním sborem dobrovolných hasičů a Zdeňkem Krčmářem gastronomickou přehlídku, při které soutěží týmy z různých restaurací o nejlepší tradiční guláš. V loňském roce se U kapličky nad deseti venkovními kotli sešly vyhlášené kuchyně třeba z restaurace hotelu Horizont, Boudy Máma, Enzián Grillu, Kolínské boudy a z přespolních nasadila zdatné kuchaře Plzeňská restaurace Obecního domu Praha. Letošní 7. ročník proběhne na svatého Václava 28. září 2013. Deset přihlášených týmů dostane v osm hodin ráno od pořadatelů maso z vyhlášeného řeznictví a začne připravovat guláš s vlastními tajnými přísadami. Hosté si v průběhu dopoledne koupí poukázku na deset gulášů nazvanou „ochutnávačka“ a v 11 hodin začnou testovat. Jejich hlasy rozhodují o divácké ceně pojmenované podle nečekaně zesnulého oblíbeného boudaře Jardy Dostálky. Návštěvníci se při rozhodování neřídí jen chutěmi, ovlivňuje je i verbální výkon jednotlivých týmů. Vloni zaujala kuchyně Boudy Máma, ve které více povídal, než vařil herec Pavel Nový, cenu diváků získala Kolínská bouda. Odborná porota při posuzování anonymního guláše nezná kuchaře ani použité přísady, aby rozhodla nestranně. Kuchyně s vítězným gulášem získá putovní pohár starosty města a symbolickou cenu třeba v podobě uzené kytý. Vloni zvítězil guláš od kuchařského týmu Wellness hotelu Bouda Máma, proto mají pohár až do konce září vystavený v restauraci. Mimo soutěž vaří v polní kuchyni vlastní guláš místní hasiči, aby se najedli všichni příchozí hosté. K pohodě hraje country muzika, zabaví se tu i malé děti, o což se postarají ukázkami také místní hasiči.

Letošní **Pouť svatého Vavřince** 10. srpna 2013 vychází na Sněžku po osmé hodině ranní z Velké Úpy od lanovky, kde potom u dolní stanice lanovky Portášky proběhne odpolední a večerní program. Hlavním lákadlem bude koncert výborné kapely Sto zvířat.

Promenádní koncerty v Janských Lázních

Na lázeňském náměstí Svobody znějí každou prázdninovou neděli od 14 do 16 hodin promenádní koncerty. Art Jazz Band z Hradce Králové zahraje 7. 7. a 4. 8.; 14. 7. dechová hudba Táboranka z Košťálova; 21. 7. Big Band Dvorský ze Dvora Králové nad Labem; dechová hudba Podzvčinka z Bílé Třešně vystoupí 11. 8.; dechová hudba Krakonoška z Trutnova 18. 8.; bluesový Moonlight Expres z Trutnova 28. 8. Evergreen Dixieland Band z Nové Paky zahraje 28. 7. a výjimečně v sobotu 31. 8. při příležitosti Mistrovství světa veteránů v běhu do vrchu. Devětadvacátý ročník závodu je zároveň Mistrovstvím ČR juniorů, juniorů, žen a mužů a také veřejným závodem neregistrovaných veteránů narozených před 31. srpnem 1978. Trať s převýšením 650 metrů vede od kolonády v Janských Lázních 8,6 km s cílem na vrcholu Černé hory (pořadatel www.maratonstav.cz).

VESELY VÝLET®

ochranná známka

Sezónní noviny Veselý výlet, Temný Důl čp. 46, 542 26 Horní Maršov, tel. 499 874 298, fax 499 874 221, e-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz, vydavatel/redaktor: Miloslav a Pavel Klimešovi, jazyková úprava: Jarmila Klimešová, grafická úprava: Květa Krhánková, ilustrace: David Babka, Květa Krhánková, Zdeněk Petira, Stanislav Špelda, fotografie: Hans Bönsch, J. Happich, Josef Jeschke, Miloslav Klimeš, Pavel Klimeš, Rudolf Kraus, Wenzel Lahmer, Adolf Lehmann, Václav Novák, Emanuel Walter a archiv vydavatelů, sazba: Tisk OFSET a.s. Úpice, tel. 499 881 171, tisk: Garamon s. r. o. Hradec Králové, tel. 495 217 101, překlad do němčiny: Hans-J. Warsow, překlad do polštiny: Andrzej Magala, uzávěrka: 27. 6. 2013, náklad: 50.000 kusů, z toho 28.000 kusů v české, 15.000 v německé a 7.000 v polské verzi. Máte-li zájem o zaslání vydání Veselého výletu (příště 41/zima 2014) poštou, pošlete spolu s adresou 40 Kč, jste-li z České republiky nebo 190 Kč, jste-li v cizině nebo si noviny objednejte osobně v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou.

Veškerá autorská práva vyhrazena!

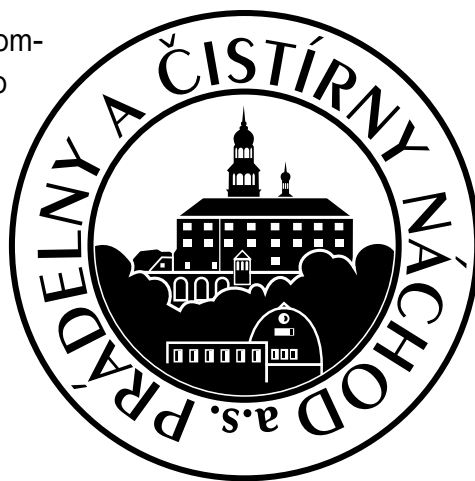
Akciová společnost působící na trhu od roku 1992 nabízí komplexní profesionální prádelenské a čistírenské služby pro všechny typy ubytovacích zařízení v Harrachově, Špindlerově Mlýně, Peci pod Sněžkou, Janských Lázních, Svobodě nad Úpou, Horním Maršově a dalších městech.

Kontakt:

+420 491 423 745, +420 603 228 791

obchod@pradelny.cz, nachod@pradelny.cz,

www.pradelny.cz

VINOTÉKA NADE DNEM WINE BAR

skvělá stáčená a lahvová vína, posezení u čaje nebo kávy

nekuřácké prostředí, Wi-Fi připojení, bezbariérový vstup, dětský koutek, ochutnávky vín, besedy a koncerty

**Uspořádejte u nás rodinnou oslavu,
večírek, firemní akci!**

Přizpůsobíme otevírací dobu, zajistíme občerstvení,
točené pivo i dopravu k vám domů.

HORNÍ MARŠOV, Třída Josefa II. čp. 83,
otevřeno po-čt 14-20, pá-so 11-22

www.nadednem.cz

tel. 734 479 229

Spisovatel Jiří Hájiček získal prestižní literární cenu Magnesia litera za román Rybí krev, jen náhodou týden po autorském čtení ve vinotéce Nade dnem.

STAVEBNÍ A INŽENÝRSKÁ FIRMA KLIMEŠ s. r. o.

HORNÍ MARŠOV 65, 542 26 / TEL. 499 874 296, 603 218 346 / e-mail: stavby@klimesmarsov.cz / www.klimesmarsov.cz

- Pracujeme pro chalupáře východních Krkonoš, jsme odborníky na lidovou architekturu.
- Projektujeme rekonstrukce chalup a domů.
- Používáme tradiční tesařské, truhlářské a kamenické postupy.
- Navrhujeme a provádíme nové dřevěné stavby klasickou technologií.
- Spolupracujeme s předními architekty na moderních stavbách.
- Používáme přírodní materiály kámen, dřevo, hlinu, olejové barvy.
- Na pile v Horním Maršově provádíme pořez a prodáváme stavební dřevo.

Všechny profese jsme v letech 2011 až 2013 uplatnili jako generální projektant a dodavatel při přeměně areálu bývalé fary v Horním Maršově na ekocentrum DOTEK.

ZACHRAŇUJÍ HORSKÉ LOUKY

Luční enklávy vytvořené těžkou dřinou kolonistů odlišují Krkonoše od mnoha jiných pohoří v Evropě a naopak je spojují s řadou míst v Alpách. Větší rozloha lučních enkláv na jižní české straně Krkonoš odlišuje charakter krajiny od severní slezské strany hor. Kulturní krajina mizí bez lidské práce, v případě luk bez vyřezávání náletů, vyvětvování ponechaných solitérních stromů, udržování vodního režimu a především bez kosení, pasení a hnojení. Po odchodu původních hospodářů v důsledku druhé světové války se nepodařilo zachovat rozsah a kvalitu péče o horské louky. Už nikdy neuvidíme tak opečovanou krajinu, jako v době intenzivního hospodaření naposledy před osmašedesáti lety. Mnohé luční enklávy překryl vysazený les, jiné se zmenšily přirozeným náletem dřevin a téměř všechny přišly o někdejší druhovou pestrost. Správa Krkonošského národního parku (KRNAP) se v posledních letech velmi snaží zachránit horské louky jako krkonošský fenomén. Od léta 1997 hospodářům finančně přispívá z programu péče o krajinu, od roku 2009 ještě z programu obnovy přirozených funkcí krajiny. Letos v Krkonoších dostanou dvě stovky drobných hospodářů s rozlohou luk do pěti hektarů jeden a půl miliónu korun, celkem Správa KRNAP poskytne na tři a půl miliónů. Nově získala projekt z prostředků EU Life Corcontica - život pro krkonošské louky s devadesáti milióny korun na pět let. Hlavním cílem je podpora lučních a také říčních biotopů. To přinese zachování významných druhů lučních rostlin, jako jsou třeba violka sudetská, mochna zlatá, jestřábníky, orchideje a především krkonošský endemit zvonek český. Zároveň podpoří místní hospodáře a v neposlední řadě malebnost krajiny s dopadem na turistický ruch. Větší farmy dostávají dotace z agroenvironmentálních programů ministerstva zemědělství. Díky tomu třeba hospodářství Ervína Schreibera se čtyřmi stovkami krav zachránilo louky Alberic a Lysečín. Ve Velké Úpě rodinná farma Petra Šimrala obhospodařuje celé Výsluní, na farmě Davida Sosny na Valšovkách se spolu pasou krávy, ovce a koník, čímž zajišťují optimální vypasení různě „mlsnými“ zvířaty. Podpora státu by nebyla k ničemu, kdyby na sebe nevzalo odpovědnost a usilovnou práci asi 250 zemědělských hospodářů Krkonoš.

Alpským letním pastvinám zvaným almy se nejvíce podobají luční enklávy při horní hranici lesa jako třeba Růžohorky, Studniční a Richterovy boudy, Liščí louka, Přední a Zadní Rennerovky, Klínové boudy a další zajímavá místa. Původní hospodáři nahoře měli jen letní boudy a louky nebyly tak vyhnojené, jako v údolí. Zato tu

rostly výjimečné byliny a traviny rozšířené z arko-alpínské tundry a ledovcových karů. Bez pravidelného hospodaření se začaly ztrácet, proto se pozornost Správy KRNAP upřela především na takové lokality. Na loukách ve spodní části Studničních bud už devátou sezónu pasou své ovce hospodáři z Bolkova Ivana Čilová a Martin Maček. Počáteční reakce hostů na pošlapanou travu v I. zóně KRNAP, trus a okousané hořce nebyla příznivá, ale čas ukázal, že je to správná cesta k záchraně prastarého seniště. O pár stovek metrů níž v osadě Modrý důl pasou stejní hospodáři také koně a krávy. Chovatelé mají zimní zázemí pro zvířata v podhůří. To nepotřebuje Jiří Šimůnek na Sagasseroových boudách, protože chová skotský náhorní skot. Jeho dobytek s dlouhými rohy je venku i přes drsnou zimu ve výšce skoro 1100 metrů nad mořem. V létě chlupaté krávy vypásají i louky na Rýchorách. Před pár lety se dobytek a ovce objevily na Růžohorkách v nadmořské výšce 1250 metrů. Hospodář David Mlejnek z Děčinské boudy navíc přispěl k vyřezání náletu na Velkých Tippetových boudách. Až vás vycházková trasa Aichelburg zavede na luční enklávu s chráněným souborem lidové architektury, uvidíte odstraněné nálety na polovině plochy a od 11. června letos poprvé po mnoha letech i pasoucí se ovce a kozy. Už jsme ani nedoufali, že bychom se záchranu výjimečného místa mohli dočkat. I u pravidelně sečených luk hrozí zhoršení biodiverzity. Příkladem postupného vyčerpání organických živin jsou třeba louky v osadě Pěnkavčí Vrch. Tady se nikdy nepřestalo sklízet seno, zásluhou státních lesů a následně Správy KRNAP louky nezarostly nálety a patří mezi nejudržovanější v oblasti. Přesto se v posledních letech na úkor šťavnatých travin a bylin šíří houževnatá smilka tuhá. Živinami chudou travu vytlačovalo hnojení kravskou kejdou s dostatkem organického dusíku a to chybí. Jen kousek odtud na Janových boudách je ze žlutě značené Kubátovy cesty vidět hospodářství, kde o louku ještě nedávno pečoval Friedrich Kneifel s rodinou. Poslední louka kejdovaná tradičním způsobem, tedy střikáním naředěné kravské mrvy, si uchovála druhovou rozmanitost. O navazující Braunovy louky se mnoho let staral Kneifelův zeť hajný Josef Tyšl. Díky hospodaření obou horalů tady občas vidíme po kolenou lezoucí vědce z Botanického ústavu Akademie věd ČR se sídlem v Průhoncích. Na zkusných plochách pinzetou třídí a počítají jednotlivé rostliny, aby poznali složení a zákonitosti dříve rozšířeného biotopu.

Práci grafika Filipa Vancly poznáte při kliknutí na webové stránky krkonošské obce Horní Maršov. Vedle své hlavní profese grafického designéra je také zdatný ovčák. Před lety jeho rodina dostala zpět pozemky ve Slemeně v podhůří Krkonoš a s manželkou se rozhodli založit chov ovcí. Vybrali plemeno ovce vřesové původem ze severního Německa. Letos opět Vanclové ovce vypasou mnoho let neobhospodařovanou pětihektarovou louku kolem boudy Klášterka u Klínových bud. Ze zeleně značené cesty mezi Plání a Bufetem na Rozcestí uvidíte, jak vřesovky dokážou vypást i náletové dřeviny, borůvků, travu třtinu, starček, třezalku a jiné expanzní druhy přeměňující louky na les. Mezi čtyřiaadvaceti plavými ovcemi s černou hlavou poznáte většího berana a letošní zcela černá jehňata. Od začátku července do konce září na Klínových boudách malý beránek nabere k původním třiceti kilogramům dalších patnáct. Zatímco se Filip Vancel věnuje převážně druhé polovině stáda doma ve Slemeně, na horách je ovčákem Zdeněk Janouch, který již pět let pase 150 ovcí na Klínových boudách. Kolem turistické cesty roste celá řada vzácných květů jako třeba kroupenáč vytrvalý, oměj tuhá, prha arnika, ale bohužel i plevel šťovík alpský. Proto vedle pastvy hospo-

Na Růžohorky se vrátil dobytek po mnoha letech, 2009.

dár zajišťuje také jeho likvidaci a ruční sekání v mokřích místech. Důležité pro péči o louky je pochopení a souhlas majitelů pozemků, což se na Klínovkách daří. Zdeňka Janoucha loni potkala nemilá událost. Jakýsi „chovatel“ si vyzkoušel schopnosti svých psů a vypustil dva pitbuly do ohrady na Malých Tippetových boudách a ti roztrhali chovného berana. Proto vás všichni ovčáci prosí, držte psy na vodítku. I kvůli tomu musí denně zajistit kontrolu stáda a lehkého přenosného oplocení. V Krkonoších se přes léto pase více než osm stovek ovcí na sedmdesáti hektarech horských luk podporovaných Správou KRNP. Mnohé ovečky najdete u jednotlivých bud a pensionů, kde pomáhají boudařům udržovat vlastní i sousední horské louky. Dobře to dělají třeba Wondráčkovi v Dolní Malé Úpě, Artur Povýšil ve Vavřincově dole ve Velké Úpě a Vráta Říha na Jeleních loukách v Peci. Tradičně ukázkové louky mají na luční enklávě Jelení Boudy nad Špindlerovým Mlýnem rodiny starousedlíků Adolfovi, Hauschwitzovi a Spindlerovi. Na zajímavé lokalitě Bradlerovy boudy pomáhá se stádem chovateli ovcí Tomáš Blázkovi zdejší boudař Petr Bárta. Máme radost, že hospodářů a tím smysluplně udržovaných luk přibývá.

Sekáči na Bantenbergu

Bantenberg na prudkém svahu Světlé hory bývala tradiční dvacetihektarová krkonošská luční enkláva s devíti chalupami. Množství kamenů vysbíraných při kloučení lesa a uložených do agrárních valů a teras dodnes budí respekt. Až při poznání hospodaření na alpských stráních nám došlo, že pro kolonisty z Tyrol nebo Štýrska zdejší tvrdé podmínky na severním svahu nebyly extrémní. V létě 1946 musely rodiny Bernkopf, Bönsch, Ettrich, Köhler, Sacher, Sagasser, Tippelt a s nimi i domácí zvířata Bantenberg opustit. Pět prázdných chalup si zabrali chalupáři, jednu koupili zpět starousedlíci Schwagerovi a tři domy pro nezáměrně spadly.

Stát si se zabavenou zemědělskou půdou nevěděl rady, proto větší část horských luk v padesátých a šedesátých letech pokryla smrková monokultura. Jen nejspodnější louku lesníci ušetřili a kolem každé chalupy zůstal půlhektarový kus bez lesa. Starousedlíci Anna a Johann Schwagerovi úplně nahoře uhájili 0,84 hektaru krásné louky, na které rodina jejich dcery Rosy Alberovské hospodařila ještě před pár lety. Dnes je opuštěná vidět z vycházkové trasy Aichelburg pod informačním panelem Nad Křižovatkou, jak se později úředně Bantenberg přejmenoval. Většina místních používá původní jméno, stejně jako Antonín Missberger. V létě 1993 sem přišel v pracovní záležitosti za chalupářem Josefem Jandou do chalupy Tája. Po jednání se zeptal, proč nemají posekanou louku. Když vyslechl, že to nejde sekačkou, následovala otázka, tak proč ne obyčejnou kosou maximálně za deset hodin. Chalupář Janda nevěřil a tak se vsadili o tisícikorunu, jestli dva sekáči dokážou půlhektarovou louku v prudkém svahu posekat za pět hodin. Nevěděl, že strojní inženýr Missberger pochází z tradičního hospodářství v Maršově a s kosou to umí stejně jako s logaritmickým pravítkem. O týden později ráno ve čtyři nastoupil Antonín s bratrem Josefem a za 4:46 byla louka posečená. Tehdy ji naposledy kosili jen dva chlapi. Ze sekání Jandovy louky vznikla tradice. Letos 13. července sem přijdou s kosami už podvacáté a bude jich nejméně deset. Za ty roky se zúčastnilo pokosu na Bantenbergu třicet sekáčů včetně někdejšího ředitele KRNP Oldřicha Lábka, lesníků, starosty Maršova i chalupářů z okolí. I bez podpůrných programů louka zkrásněla novým kvítím a lidé si připomněli jedinečnou práci, jakou bylo po staletí sečení kosou na krkonošských stráních. Je nasnadě, že teď si louky chalupář Janda opravdu váží, skoro jako starousedlíci, pro které byla hlavním živobytím.

www.krnapp.cz

Z luční enklávy Nad Křižovatkou – Bantenbergu zbyly jen fragmenty horských luk, 1901.

Naposledy se nám to přihodilo v Alpbachu, rozlehlé horské obci nedaleko Zillertalu a také tyrolského hornického města Schwaz. Při hledání míst, odkud v 16. století do Krkonoš přišli alpské kolonisté, jsme se ptali na jména zde žijících rodů. Průvodce unikátního rodinného muzea Andreas Schliesling nám místo odpovědi za pár euro prodal tlustou knihu z roku 1994 s popisem historie zdejších usedlostí už od 17. století. Mezi Tyrolany z Alpbachu jsme nenašli ani jedno příjmení známé z Krkonoš. Mnohem úspěšnější byla naše návštěva na protějším břehu řeky Inn, kde jsme v údolí obce Brandenburg podle zdejší vlastivědy vydané obcí našli místa, odkud se do Krkonoš vypravili specialisté na plavení dřeva jako Marksteiner, Pfluger a možná i Hintner. Při pátrání v Jižním Tyrolsku v údolí Gsies nedaleko Brunecku nám pani Hofmannová v informačním centru obce Svatý Martin nabídla kroniku vydanou roku 1997. Obsahuje historii všech zdejších dvorů s uvedením majitelů dokonce od roku 1510. I díky tomu víme leccos o původu krkonošských horalů se jmény Berger, Hintner a Hofer. Ve Svatém Martinu jsme bydleli u hospodáře Josefa Kahna, jehož rodina v mužské linii na stejném místě hospodářů nepřetržitě od roku 1513. V takových chvílích si uvědomíme, že v Krkonoších většina majitelů chalup, horských bud, pensionů a rodinných domků netuší, kdo v jejich domě žil před pouhými sto lety. Neznají příběhy a osudy svých předchůdců ani jejich tváře. Zatímco v nevykořeněném území Alp přibývala historie jako korálky navlékané na nit, v Krkonoších skládáme rozházené a někdy i roztrhané puzzle.

Od roku 1980 sbírám fotografie a informace ke každému z téměř 1700 domů v bývalém soudním okrese Maršov. Do konce roku 1948 sloučoval obce východních Krkonoš, tedy čtyři díly Maršova, Dolní a Horní Albeřice, Dolní a Horní Lysečiny, Suchý Důl, Dolní a Horní Malou Úpu, dva díly Velké Úpy s třetím dílem Pece, Svobodu nad Úpou, Janské Lázně, Černou Horu a již zcela zaniklou obec Sklenářovice. Tady všude pátrám po stavebním, hospodářském a majetkovém vývoji jednotlivých domů a s nimi spojených rodech. Údaje nacházíme v Oblastním archivu v Zámruku, Okresním archivu v Trutnově a Národním archivu v Praze. Mnohé vypovídají systematicky vedené daňové, majetkové, farní a sčítací seznamy lidí, ovšem i pouhé čtení kurentem psaných jmen zabere spoustu času. V tomto odvedl neuvěřitelnou práci Peter Volker Schulz s rodovými kořeny ve Velké Úpě. Inicioval a s přáteli provedl přepis a utřídění několika seznamů z osmnáctého až dvacátého století. Naopak nepochopitelný problém badatelům působí nepřístupné staré pozemkové knihy na katastrálním úřadě. V úředních zápisech ovšem nenajdeme zapsané vzpomínky horalů, popis živobytí, čím vynikali ve své profesi, jaký měli vztah se sourozenci, sousedy, svou obcí nebo zrovna platným státním režimem. Fotografie a příběhy skrývají kroniky a především rodinné památky. A tady je hlavní díl práce Veselého výletu. V informačním centru v Temném Dole se zastavuji pamětníci nebo jejich potomci či přátelé a umožňují kopírovat rodinné dokumenty. Proto můžeme systematicky sestavované přehledy doplňovat náhodně získanými rodokmeny krkonošských rodin, starými fotografiemi, popisem událostí a příběhy konkrétních lidí. Každý rok ubývají ti, kteří mohou poznat na starých fotografiích zachycené osoby a vyprávět jejich příběhy. Stále připomínáme, sedněte si s nejstaršími pamětníky vašeho rodu nebo okolí a popište jejich staré fotografie. Později již nezjistíte, koho zachycují, kdy vznikly a za jakých okolností. Nejen vaši potomci vám budou za uchování rodové paměti vděční. V našem regionu už není žádný pamětník, jako byl roku 1910 narozený poslední tradiční hospodář v kraji pod Sněžkou Friedrich Kneifel. Ten dokázal ke každému domu ve Velké Úpě a částečně i v Peci, Malé Úpě a Maršově říci mnohé i z doby, kterou sám neprožil. Hned zpočátku bádání jsem musel vyřešit důležitý úkol, přiřadit ke všem domům stará popisná čísla. Například Velká Úpa má již čtvrté číslování, tedy z let 1771, 1805, 1873, současně platí od roku 1980. Teprve pak jsme mohli příběhy lidí, fotografie a stavební vývoj přiřazovat k jednotlivým místům. Jsem si vědom, že je to nikdy nekončící práce s dosud neurčeným výsledkem. Teprve čas ukáže,

zda informace utřídíme do knih nebo zveřejníme v elektronické podobě. Uvitáme spolupráci s mladými badateli, doktorandy a diplomanty se zájmem o historii Krkonoš. Třeba Tamara Nováková zpracovala v diplomové práci pro každý dům v Albeřicích a Dolních Lysečínách historický a sociální vývoj z podstatné části dvacátého století. Na páteční večer 12. července připravila do hostince Liberta v Albeřicích další povídání o zdejším trojúhelní. Při té příležitosti promítnu odtud získané historické fotografie.

Ukrytý příběh rodiny Josefa Střihavky

Dvaadvacetiletý legionář z italské fronty a český vlastenec Josef Střihavka přišel 23. dubna 1920 do celnice čp. 48 v Horních Albeřicích v hodnotnosti dozorce finanční stráže. V srpnu 1924 byl pozván se dvěma kolegy ze služby do Malé Úpy na svatbu Philomeny Grabigerové a Jonanna Taslera. To už spolu byli všichni příbuzní přes manželky z Malé Úpy. Při fotografování seděla vpravo od ženicha sestra nevěsty Hedwig Kábrtová, vedle ní Helena Střihavková, sestra ženicha. Do archivu Veselého výletu se svatební fotografie dostala hned ze dvou stran, od syna svatebčanů Ernsta Taslera a od Slávky, neteře Josefa Střihavky. Zajímavý příběh lidí z těchto dvou přetištěných fotografií je ukrytý v jedné z osmi kapitol expozice Muzeum Vápenka – Příběh Albeřic a Lysečin, od které si můžete ve Veselém výletu v Temném Dole vypůjčit klíč. Na jeho rozluštění budete potřebovat připojenou baterku.

Svatba Anny Hintnerové

Tyto dvě fotografie se spojily až v archivu Veselého výletu a jsou inspirací hned pro několik příběhů. Snímek ze svatby Anny Hintnerové a Wenzela Bönsche dodnes visí v rodném domě nevěsty na Předním Výsluní ve Velké Úpě a hosté ubytovaní v horské chalupě U Hančilů ji mohou vidět v originále. Nám se podařilo ze snímku vyčíst mnohé. Za nevěstou stojí její strýc, v tu dobu všemi vážený starosta Velké Úpy II. dílu Johann Hintner. Úřadoval ve své chalupě v údolí Šraml, dnes jeho domu říkáme Supraphon. Friedrich Kneifel během našeho pětadvacetiletého povídání nad starými fotografiemi několikrát vzpomínal na poslední setkání se svým starostou. V červenci 1946 skoro devadesátiletý Johann Hintner čekal u silnice ve středu Velké Úpy spolu s neteří Martou (na snímku zcela vlevo) a dalšími sousedy, až navždy odjede ze svého domova. Všichni ostatní měli v povoleném ranci jít na cestu, oblečení, deku, náhradní boty a z knih jen bibli. Hintner držel v náručí jediný předmět, jím mnoho let ručně psanou kroniku. Přítel Kneifel si při té vzpomínce vždy povzdychl: „Moc bych si přál listovat v jeho vzpomínkách“. On sám se tehdy do Úpy přišel rozloučit se sestrou Annou, švagrovou Adele a šestiletým synovcem Helmutem, jehož otec pekař Berthold Kneifel zmizel dva roky před tím na východní frontě. Dnes profesor Helmut Kneifel výrazně pomáhá při mravenčí práci Petera V. Schulze, který se spolupracovníky napříkládá pro Státní okresní archiv v Trutnově sestavit z dvaatřiceti tisíců transportních lístků úplný seznam obyvatel vysídlených v letech 1945 a 1946 z okresu Trutnov. Myslím, že teprve při bádání vážený přítel Veselého výletu Helmut Kneifel zjistil, že odjeli s bývalým starostou Hintnerem 18. července 1946 ve stejném 20. vagónu XIII. transportu do ruské okupační zóny Německa. Zachyceným novomanželům Bönschovým nevydrželo štěstí dlouho. Anna zemřela při čtvrtém porodu a Wenzel brzy na to. O syna Josefa se postarali sestra Helga a švagr Robert Hofer (na snímku druhý zleva). Proto je Josef Bönsch zachycený na fotografii z konce třicátých let spolu s bratrancem Helmutem Hoferem před chalupou na Hoferových boudách. Nejspíš se zrovna vraceli z nedělní mše. Vpředu stojící Helmut dodnes poctivě plní funkci správce velkoúpského kostela. Stejně jako jeho otec býval nosičem na Sněžku, kde potom Josef Bönsch dvacet let pracoval jako průvodčí na sedačkové lanovce. A úplně náhodou, Josefova dcera Kristina pracuje v informačním centru Veselý výlet v Peci a dcera Helmuta Hofera Traudi vás ve Veselém výletu v Temném Dole obsluhuje také už dvacet let.

-pk-

Finanční strážník z Albeřic Josef Střihavka stál v srpnu 1924 na svatbě svého švagra Johanna Taslera uprostřed trojice uniformovaných svatebčanů. Hned za ním stál maloúpský starosta Alois Hübner.

Na svatbě Anny a Wenzela Bönschových v roce 1928 byl starosta z Velké Úpy Johann Hintner, jediný s bradkou. Jejich nejstarší syn Josef vyrůstal u Hoferů na Hoferových boudách.

Chalupa čp. 177 na Větrníku/ Wimmerbergu ve Velké Úpě měla první čp. 276 z roku 1771 a patřila Karl Wimmerovi, od roku 1805 měla čp. 354, v době pořízení prvního snímku roku 1905 čp. 182 a stejné čp. je přiřazené k fotografii z roku 1928.

Telefonování: Tel. čísla pevných linek východních a středních Krkonoš začínají trojčíslím 499 (ze zahraničí 00420 499). Informace o telefonních číslech 1180.

Městské a obecní úřady: Horní Maršov 499 874 156, Janské Lázně 499 875 101, Pec pod Sněžkou 499 896 215, Malá Úpa 499 891 157, Svoboda nad Úpou 499 871 105, Žacléř 499 878 510, Špindlerův Mlýn 499 433 226, úřední hodiny jsou vždy v pondělí a ve středu 8.00-12.00, 12.30-17.00.

Horská služba: celoročně je stálá pohotovost ve Špindlerově Mlýně tel. 499 433 239 (602 448 338). V zimě v Peci pod Sněžkou 499 896 233 je služebna v provozu denně od 7.00 do 22.00 (po této době 602 448 444). Další zimní služebny jsou v Janských Lázních 499 895 151 (606 157 936), v Malé Úpě na Pomezích Boudách 499 891 233 (606 157 935), Strážné 499 434 177 (606 157 934), Harrachov 481 529 449, 602 448 334, Rokytnice nad Jizerou 481 523 781, (606 157 932), Luční bouda v zimě 739 205 391.

INFORMAČNÍ CENTRUM VESELÝ VÝLET GALERIE - SMĚNÁRNA

v Temném Dole v Horním Maršově, tel.: 499 874 298

v Peci pod Sněžkou, tel.: 499 736 130

e-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

denně 8.30 - 18.00

Informační centra Krkonoše - 2013 - IC Flora Benecko, PSČ 512 37, tel. 481 582 606, info-flora@benecko.com, www.benecko.com; TIC Černý Důl, PSČ 543 44, tel. 499 429 618, infocentrum@cernydul.cz, www.cernydul.cz; IC Veselý výlet Horní Maršov, PSČ 542 26, Temný Důl 46, tel. 499 874 298, info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz; IC Hostinné, PSČ 543 71, Náměstí 70, tel. 499 404 746, infocentrum@muhostinne.cz, www.infocentrum.hostinne.info; IC Janské Lázně, PSČ 542 25, tel. 499 875 186, info@megaplus.cz, www.janskelazne.cz; IC Jilemnice, PSČ 514 01, Město Jilemnice, tel. 481 541 008, info@jilemnice.cz, www.mestojilemnice.cz; IC Lánov, PSČ 543 41 Prostřední Lánov 39, tel. 499 432 083, infocentrum@lanov.cz, www.lanov.cz; IC Malá Úpa, PSČ 542 27, tel. 499 891 112, info@malaupa.cz, www.info.malaupa.cz; MIC Veselý výlet Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, tel. 499 736 130, info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz; IC Turista Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, tel. 499 736 280, turista@turistapec.cz, www.turistapec.cz; MIC Rokytnice nad Jizerou, PSČ 512 44, Horní Rokytnice 197, tel. 481 522 001, infocentrum@mesto-rokytnice.cz, www.mesto-rokytnice.cz; TIC Svoboda nad Úpou, PSČ 542 24, nám. Svornosti 527, tel. 499 871 167, info.ets@tiscali.cz, www.svobodanadupou.eu; TIC Špindlerův Mlýn, PSČ 543 51, Svatopetrská 173, tel. 499 523 656, tic@mes-tospindlerumvlyn.cz, www.mestospindlerumvlyn.cz; TIC Trutnov, PSČ 541 01 Trutnov, Krakonošovo nám. 72, tel. 499 818 245, vesely@trutnov.cz, www.ictrutnov.cz; RTIC Vrchlabí, PSČ 543 01 Vrchlabí, Krkonošská 8, tel. 499 405 744, info@krkonose.eu, www.krkonose.eu; TIC Žacléř, PSČ 542 01 Žacléř, Rýchorské nám. 10, tel. 499 739 225, muzeum@zacler.cz, www.zacler.cz.

Zdravotnictví: Jednotné evropské číslo tísňového volání 112, rychlá záchranná služba Trutnov a Vrchlabí tel. 155, záchranná služba 499 735 921, pro východní Krkonoše je pohotovostní služba v Trutnově 499 840 100, Nemocnice Trutnov 499 866 111, Pec pod Sněžkou lékař 499 329 340, chirurgie 499 329 346, zubní lékař 603 413 113, Horní Maršov 499 874 144, zubní lékař 499 874 166, dětské oddělení 499 874 143, Janské Lázně 499 875 116, Svoboda nad Úpou 499 871 140, dětské oddělení 499 871 287, Špindlerův Mlýn 499 433 344, chirurgie 499 523 864, lékárna je v Horním Maršově otevřena po-pá 8.00-12.30, 14.00-17.00, 499 874 121, ve Svobodě nad Úpou 499 871 264, ve Špindlerově Mlýně 499 433 335, pohotovostní služba Vrchlabí (i pro Šp. Mlýn) 499 421 155.

Policie: stálá pohotovost Trutnov a Vrchlabí tel. 158, dopravní nehody 974 539 251, služba Pec pod Sněžkou 499 736 233, Svoboda nad Úpou 974 539 731, Špindlerův Mlýn 499 433 333, městská policie Janské Lázně 603 345 538, městská Špindlerův Mlýn 499 433 354, 606 484 805, Žacléř 499 876 135.

Lesní hospodářství Vrchlabí ústředí 499 456 111, lesní správy: Horní Maršov 499 874 161, Pec pod Sněžkou 499 896 214, Svoboda nad Úpou 499 871 159, Špindlerův Mlýn 499 433 282.

Meteorologická stanice v Peci pod Sněžkou 499 736 303.

Správa Krkonošského národního parku: středisko Pec pod Sněžkou 499 896 213, denně 8.30-12.00, 12.30-17.00, Harrachov 481 529 188 denně 8.30-12.00, 12.30-17.00, Špindlerův Mlýn 499 433 228, denně 8.00-12.00, 12.30-17.00, Krkonošské muzeum Vrchlabí denně mimo pondělí 8.00-17.00 499 456 111. IC KRNP Vrchlabí, nám. Míru 223, 499 456 761, his@krnap.cz, 1. 6.-30. 9. po-ne 9.00-12.00 a 13.00-17.00, 1. 10.-23. 12. po-pá 9.00-12.00 a 13.00-16.00, Rýchorská bouda 499 895 107.

Hasiči: stálá služba Trutnov 150, 499 848 411.

Bohoslužby: Horní Maršov sobota 16.30, Svoboda nad Úpou neděle 11.00, Janské Lázně neděle 9.30, Velká Úpa sobota 15.00, Malá Úpa neděle 15.00, Mladé Buky neděle 11.00, Žacléř neděle 9.30, Špindlerův Mlýn neděle 11.00. Církev Československá husitská - Trutnov - Úpická 146, neděle 10.15., Janské Lázně - Betlém 1. neděle v měsíci 13.30, Farní sbor Českobratrské církve evangelické, Trutnov - Úpická 163, neděle 10.00, Janské Lázně Sola Fide 8.30, Shromáždění sborů svědků Jehovových v sále království v Trutnově, Bojiště 103. Týdenní shromáždění: Každé úterý (18.45) a čtvrtek (19.00). Veřejné přednášky každou neděli od 9.30 do 11.30 a od 16.30 do 18.30.

Autoopravna a pneuservis: Svoboda nad Úpou - Hlávka 499 871 153, denně 7.00-12.00, 13.00-17.00, Horní Maršov - servis Jan Vaněk, 604 125 534, Autoklub Bohemia Assistance nonstop 1240, Žlutý anděl 1230.

Benzinové pumpy jsou ve Svobodě nad Úpou otevřeny denně od 6.00 do 20.00 hodin (Benzína, 499 871 128) a 6.00 - 21.00 (Lucraco Oil, 499 871 188), v Peci pod Sněžkou 6.00 - 22.00 (499 522 120), ve Špindlerově Mlýně denně 7.00-17.00 (neděle od 8.00, 499 433 295). Čerpadla s nepřetržitým provozem jsou v Trutnově a ve Vrchlabí.

Hraniční přechody: Od 21. prosince 2007 zrušeny kontroly na hranicích. Přezjezd hranice Pomezí Boudy - Przelęcz Okraj omezen pro vozidla do 3,5 tuny, Harrachov - Jakuszyce, Královec - Lubawka bez omezení.

Autobusy: předprodej místenek (pouze z výchozí stanice) a informace ve Špindlerově Mlýně 499 433 263, pondělí - pátek 8.00-16.00, v sezóně i v sobotu, popř. v neděli 8.00 - 13.00, Trutnov info 499 811 286.

Lanové dráhy: Na Sněžku (Pec p. Sn., 499 895 137) v rekonstrukci do května 2014. Na Hnědý Vrch (Pec p. Sn. 499 736 375) denně 8.30-17.00, od 1. 9. jen pátek až neděle. Portášky (Velká Úpa, tel. 499 736 347) denně 8.30-17.00, od 15. 2. do 17.30. Černá hora (Janské Lázně, 499 875 152) denně v 9.00 a potom každou půlhodinu do 18 hodin, Na Pláň (Šp. Mlýn - Sv. Petr, 499 497 215) a Medvědin (Šp. Mlýn, 499 433 384) denně 8.00-18.00, Žalý so+ne 9.00-7.00 (Vrchlabí, 499 423 582), Lysá hora (Rokytnice, jen v zimě, 481 523 833), Čertova hora (Harrachov, 481 528 151).

Partnery Veselého výletu jsou především horská sídla sdružená do Svazku obcí Východní Krkonoše. Termíny akcí najdete na adrese www.vychodnikrkonoše.cz.

Hradní společnost
Aichelburg

Horní
Maršov

Janské
Lázně

Pec
pod Sněžkou

Malá
Úpa

Žacléř

KRNP